

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ
З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему: **ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ МОДАЛЬНОСТІ В ХУДОЖНІХ
ТВОРАХ А. К. ДОУЛЯ ПРО ШЕРЛОКА ХОЛМСА**

Виконав: студент 2 курсу,
групи 8.0351-2ап/з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та
літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньої програми
Переклад (англійський)
Пархоменко Юлія Максимівна

Керівник: к.ф.н., проф, Клименко О. Л.

Рецензент: д.ф.н., доцент, Шевченко О. І.

Запоріжжя – 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно) –
перша англійська
Освітньо–професійна програма Переклад (англійський)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри теорії та практики
перекладу з англійської мови
Запольських С.П.
« » 2022 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

ПАРХОМЕНКО ЮЛІЇ МАКСИМВІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) Засоби відтворення
модальності в художніх творах А.К. Доуля про Шерлока Холмса

керівник кваліфікаційної роботи Клименко Ольга Леонідівна, к.ф.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом ЗНУ від «24» травня 2022 року № 571-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 30.11.2022 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту):
теоретичні засади теорії перекладу та способів відтворення категорії
модальності у тексті; трактування модальності у працях дослідників;

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1) встановити поняття модальності у лінгвістиці; 2) розглянути емотивність
як підкатегорію модальності; 3) визначити види модальності;
4) класифікувати засоби вираження модальності; 5) модальності в англо-
українському перекладі;

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	О.Л. Клименко, к.ф.н., проф.	09.06.2022	09.06.2022
Розділ 1	О.Л. Клименко, к.ф.н., проф.	02.09.2022	02.09.2022
Розділ 2	О.Л. Клименко, к.ф.н., проф.	01.10.2022	01.10.2022
Висновки	О.Л. Клименко, к.ф.н., проф.	20.10.2022	20.10.2022

6. Дата видачі завдання 04.06.2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз; укладання бібліографії	лютий – квітень 2022	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	травень 2022	виконано
3	Написання вступу	червень 2022	виконано
4	Написання теоретичного розділу	вересень 2022	виконано
5	Написання практичного розділу	жовтень 2022	виконано
6	Формулювання висновків	жовтень 2022	виконано
7	Проходження нормоконтролю	листопад 2022	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	листопад–грудень 2022	виконано
9	Захист	грудень 2022	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

(підпис)

Ю.М. Пархоменко
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

(підпис)

О.Л. Клименко
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер

(підпис)

В. В. Погонєць
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 84 стор., 57 джерел.

Об'єкт дослідження: засоби відтворення модальності.

Мета роботи: охарактеризування засобів відтворення модальності в художніх творах А. К. Дойля про Шерлока Холмса.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення категорії модальності були зроблені у лінгвістиці (А. В. Бондарко, В. З. Панфілов, І. Р. Гальперін,, І. В. Арнольд, В. І. Шаховський, Ю. С. Степанов, та ін.).

Отримані результати: В англійській мові категорію модальності розподіляють на лексичні і синтаксичні засоби вираження чемності. У лінгвістичному колі активно використовуються не тільки фрази-кліше, а й емоційно забарвлені слова. Також носії мови часто вдаються до поважних звертань до співрозмовника. Основними граматичними засобами є вживання модальних дієслів і умовних способів побудови речення. Розглядаючи синтаксичну частину вираження модальності, головну роль грає те, з якою саме інтонацією говорить мовець, бо його слова можуть бути сприйняті слухачем як наказ.

Ключові слова: *категорія модальності, Шерлок Холмс, емотивність, суб'єктивна та об'єктивна модальність*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 МОДАЛЬНІСТЬ ЯК ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНА КАТЕГОРІЯ	5
1.1 Концептуальні підходи до визначення поняття модальності у лінгвістиці	5
1.2 Емотивність як підкатегорія модальності	22
1.3 Класифікації видів модальності.....	29
1.4 Класифікації засобів вираження модальності.....	32
РОЗДІЛ 2 ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ МОДАЛЬНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ	49
2.1 Фонетичні засоби вираження модальності.....	49
2.2 Лексичні засоби вираження модальності	54
2.3 Лексико-граматичне вираження модальності за допомогою модальних дієслів	64
2.4 Лексико-граматичне вираження модальності за допомогою модальних дієслів, що не завжди мають еквіваленти в українській мові	79
ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89

ВСТУП

У лінгвістиці категорія модальності має багато аспектів вивчення і розглядається з різних наукових позицій. Всебічну характеристику модальності можна знайти в працях академіка В. В. Виноградова. Він простежив історію вивчення даної категорії, окреслив низку засобів вираження модальності, виявив її обсяг і конкретний зміст. В. В. Виноградов вважає, що кожне речення містить в собі вказівку на ставлення до дійсності. Такої ж думки дотримується мовознавець І. Р. Гальперін, який розглядає модальність як категорію, притаманну мові в реальному спілкуванні, тобто мовленню, і тому ця категорія є самою сутністю комунікативного процесу.

Детальним дослідженням модальності у англійській мові займалися А. В. Бондарко (1990), В. І. Шаховський (1987), М. Грепла (1973), Г. А. Золотова (1962), В. З. Панфілова (1977) і інші лінгвістів.

Актуальність обраної теми полягає в необхідності вивчення особливостей перекладу літератури української мови з англійської та розуміння методик передачі модальності.

Метою даного дослідження є охарактеризувати засоби відтворення модальності в художніх творах А. К. Дойля про Шерлока Холмса.

Об'єктом дослідження є засоби відтворення модальності.

Предметом дослідження модальність в творах А. К. Дойля про Шерлока Холмса

Завданнями дослідження є:

- встановити поняття модальності у лінгвістиці;
- розглянути емотивність як підкатегорію модальності;
- визначити види модальності;
- класифікувати засоби вираження модальності;
- виявити особливості фонетичних засобів вираження модальності в англо-українському перекладі;

- встановити специфіку лексичних засобів вираження модальності;
- розглянути лексико-граматичне вираження модальності;
- проаналізувати різні засоби вираження модальності при перекладі творів К.Доуля про Шерлока Холмса.

Матеріалом дослідження стали твори А. К. Дойля про Шерлока Холмса, такі як: *The Adventure of the Dancing Men*, *The Adventure of the Blue Carbuncle*, *The Adventure of the Speckled Band*, *The Red-Headed League*, *A Scandal in Bohemia*, *The Boscombe Valley Mystery*, *The Five Orange Pips*, *The Man with the Twisted Lip*.

Структурно робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку літератури.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи від умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об'єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про модальність як лінгвістичну дисципліну, особлива увага приділяється визначенню поняття «категорія модальності», розглянуто питання видів та класифікуванню засобів вираження модальності.

Другий розділ містить власний аналіз засобів вираження модальності у творах А. К. Дойл.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок 82, кількість використаних джерел 59.

РОЗДІЛ 1

МОДАЛЬНІСТЬ ЯК ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНА КАТЕГОРІЯ

1.1 Концептуальні підходи до визначення поняття модальності у лінгвістиці

Модальність (від лат. *modus* – міра, спосіб) – одна з базових категорій мови, мислення та логіки. Вона виражає те, яким, з точки зору мовця, є відношення змісту висловлювання до дійсності. Поняття модальності зустрічається у різних мовах та проявляється багатьох формах. Це становище на багато років визначило інтерес до модальності та сприяло до багатоаспектного вивчення. Широта та різноплановість категорії модальності пов'язана з тим, наскільки багатолико вона проявляється у нашому житті. Коли люди планують дії, будують припущення, висловлюють припущення, віддають накази та розпорядження, просять чи радять, висловлюють бажання, дорікають, то роблять саме те, що стосується категорії модальності. Крім того модальне слово несе додаткову інформацію про характер, особливості світосприймання мовця, оскільки виражає його інтелектуальне ставлення до висловленого, а також почуття, емоції, побажання [Василенко 1984, р. 77].

Якщо звернутися до тлумачень лексеми «модальність» у загальному словнику російської мови під редакцією С. А. Кузнецова, логічне та лінгвістичне визначення з'являться як дуже близькі, але з однією чіткою відмінністю. Модальність у логіці – це «категорія, що виражає ставлення того, хто говорить до змісту висловлювання»; модальність у лінгвістиці – це «граматична категорія, що виражає формами способу дієслова, інтонацією, вступними словами тощо ставлення того, хто говорить до змісту висловлювання» [Войналович 2013, с. 28]. Призначення категорії модальності однаково як для мовознавців, так і для логіків, проте для лінгвістів важливим є склад мовних засобів, що виражають модальні значення.

Текстові структури можуть бути надзвичайно різноманітними. У сучасній лінгвістиці з'явилося чимало нових теорій, що розглядають народження нового значення комплексних знаків різної довжини – від похідного слова до речення та тексту. Таке значення, як правило, не дорівнює сумі значень складових частин.

Одним із прикладів комплексного знака є текстовий блок-комполит – термін О. М. Дібровий, Н. Ю. Донченка (2000, с. 109-134); А. А. Мецлер (1984) використовує терміновий текстовий блок; С. І. Гіндін (1977) – субтекст. Членування тексту на блоки пов'язане із змістовно-тематичною сегментацією [Панчук 1985]. Ідея текстового блоку не відмовляє у статусі ні СФЕ, ні абзацу. Найважливішою структурною ознакою тексту є мотиваційні відносини між його фрагментами, які розглядаються як мовні дії. На рівні семантики тексту ці відносини можуть реалізуватися у смислових залежностях компонентів тексту. З підвищенням рангу блоку зв'язність між його компонентами зменшується, а можливість синтаксичної незалежності зростає. Це ще раз підтверджує думку, що конструкція тексту тримається на семантиці. «Блоковий» принцип організації тексту – результат дискурсивного мислення (хід думок, їх послідовність, зв'язок ідей). У текстах будь-якої тематики можна виділити деякі магічні ланки, «блоки», що організуються навколо смислового відношення. Результатом пошуку такого «блоку», що організується навколо смислової домінанти в досліджених текстах, стало виділення особливого структурно-семантичного комплексу з модальною домінантою.

Одним із теоретичних положень нашого дослідження є таке: одиницею виміру текстового фрагмента (блоку, комплексу) може бути модально-тимчасове значення, реалізоване в цьому фрагменті, або, інакше кажучи, семантичний радіус дії цього значення (Ілленко 1981). Модально-часова текстова домінанта фіксується найчастіше в етапному (зачинному, ключовому) реченні фрагмента [Романова 1989] і є граматико-семантичним критерієм членування тексту. Тимчасове значення, модальне значення (реальності – гіпотетичності – ірреальності: бажаності, можливості,

повинності, спонукання – і всі суб'єктивно-модальні значення), зафіксовані в етапній пропозиції, поширюються на «сполучені» (там же) з ним пропозиції.

Величина радіусу дії пропозиції залежить від комплексу причин, в основному підпорядкованих його структурній та семантичній організації [Лосєва 1969; Ілленко 1990]. Провідним чинником реального впливу може бути сама структура пропозиції, або структурно-семантична координація (результат взаємодії синтаксичної конструкції з її конкретним лексичним наповненням). Радіус дії модального значення обумовлений «визначеністю» засобів вираження модального значення.

Категорія модальності є силою, що структурує, розвиває, формує концептуальний зміст тексту. Модальність можна як якийсь набір кодів і схем, які пояснюють адресату спосіб, шлях розуміння авторського ставлення до зображуваному. Концептуальна структура тексту в її тезаурусному поданні включає елементи композиції, що знаходяться в сильній позиції, що виділяються на тлі ментального текстового простору. Ключ до концептуальної структури твору – початок тексту та заголовок. Назва – компресія концептуального сенсу тексту, що визначає його стратегію, модальна семантика – тактика, що розкручує, як пружина, даний концепт. Зміст та обсяг концепту-назви на вході (до читання тексту) – це концепт-мінімум, на виході (після читання) – концепт-максимум. Назви, що виражають модальність, зустрічаються частіше, ніж її не виражають. Іноді відношення (точка зору), що визначає модальну перспективу тексту, позначено у підзаголовку.

В основі формування текстового концепту-заголовка може лежати поняття прототипу, як якого виступає зразок, характерний приклад, приватна модель. Приміром, заголовний концепт глави «Забубённая головушка» з книжки У. Астаф'єва «Останній уклін» на вході (концепт-мінімум) організує структуру тексту з концептуальним центром людина й наступним синтагматичним поширенням: безшабашний, розпачливий, розгульний, зниклий. На виході (концепт-максимум) він приростає видовими семами: артист, безбожник, безвідповідальний, життєлюб, винний, багато хто пережив;

модально-оцінними семами: співчуття, любов, подяка, докір, докір, почуття провини.

Часто концепт – назва виражається композитом, складним знаком. Значення комплексного знака представляється у композиції концептуальної структури тексту, яка, своєю чергою, породжує композиційну семантику зазначеного комплексного знака. Таким чином, процес семантичного та концептуального наповнення заголовка та текстового змісту двоспрямований, взаємозалежний. Проекція сенсу також взаємоспрямована: згори донизу, з назви на текстове простір (у його концептуальної структурі), і знизу догори (текстове концептуальне зміст фокусується в концепті-назві). Наприклад, великий концепт глави «Вечірні роздуми» (В. Астаф'єв «Останній уклін») організує структуру тексту з наступними концептуальними центрами: спогад, повернення, пам'ять, очікування, багаття, воскресіння, життя, підсумки життя, доля, надія, Бог — і синтагматичним поширенням: думки, думи про пияцтво, жорстокість, безправ'я, беззаконня, зраду, безбожність; зневага до живого, історії, пам'яті; про тупе терпіння і покірність.

Окремі концепти можуть бути передані лише за допомогою цілого тексту чи низки творів одного чи кількох авторів. Концепти такого роду зазвичай важко висловити одним реченням або у вигляді простого визначення. Вони вимагають осмислення великої кількості ситуацій, що відображають певні взаємопов'язані аспекти названих концептів. Але і в цьому випадку ключем до інтерпретації концептуальної структури тексту є його назва, яка виконує функцію великого концепту. Концепт має ярусну будову, проникнення у сенс відбувається поетапно. Початковий етап – інтерпретація інтертекстового змісту концепту. Дана інтерпретація здійснюється шляхом: 1) сімно-сімемного аналізу (виявляється родова сема, видові, система конотацій); 2) тексті-інтерпретанті, даному тексті та інтертексті (структурованому у свідомості читача-інтерпретатора); 3) виявлення актуальних позицій для концептуальних знаків; 4) виявлення авторських мовних тактик та стратегій, що визначають динаміку формування

концептуальної структури тексту; 5) порівняння мовного змісту великого концепту. авторських мотиваційно-прагматичних установок у тексті-інтерпретанті та аналізованому (даному матеріально) тексті. Подальша інтерпретація змісту концепту (його «верхніх» верств) передбачає залучення міждисциплінарної, загальнокультурної інформації та не власне мовних методик аналізу ментальних просторів. Аналіз концептуальної структури тексту загалом вимагає виявлення ієрархічної організації концептів, що становлять концептуальну структуру, та взаємозв'язку та взаємозумовленості її елементів [Варенко 2012, с. 136].

Мовна модальність є відображення та вираження відносин мовного світу, це комплексна категорія, що включає певну сукупність змістовних значень, що виражаються елементами різних мовних рівнів, які мають синтаксичні функції як елементи структури речення, але не зводяться до них. «Конституенти функціонально-семантичної підсистеми модальності, – зазначає Є. І. Беляєва, – утворюють систему мовних варіантів, «мовний репертуар» категорії, з якого промовець черпає форми вираження модальних відносин у процесі спілкування».

У «Лінгвістичному енциклопедичному словнику» модальність кваліфікується як «функціонально-семантична категорія, що виражає різні види суб'єктивної кваліфікації».

Поняття модальності, сам термін «модальність» знаходять різне трактування у вивченні мови. Маючи асоціацію із логічною категорією модальності, ця мовна категорія трактується деякими вченими як суто логічна категорія. Граматична категорія модальності, звісно, тісно пов'язана із відповідною категорією логіки. У основі поділу логічних суджень з модальності, тобто. за характером відносини між ознаками та предметами, лежить принцип реальності та нереальності зв'язків між його двома компонентами. Судження, як відомо, є «затвердження чи заперечення чогось». З допомогою судження «... у вигляді затвердження чи заперечення людського розуму розкривається наявність чи відсутність тієї чи іншої ознаки чи ознак у

предмета, явища». Відбиваючи зв'язку та ставлення предметів і явища реального, об'єктивного світу, судження як форма мислення здатне фіксувати у собі певні відтінки зв'язків між предметом та ознакою. «Даючи в судженні ту чи іншу характеристику предмета, ми або просто констатуємо факт належності (неналежності) зазначеної в предикаті ознаки предмета або усвідомлюємо також і те, чи є зазначена ознака такою, що відноситься до предмета судження як щось можливе чи необхідне. Відповідно до цього судження характером відносини між предметом і ознакою предмета поділяються на судження: 1) дійсності, 2) можливості, 3) необхідності» [Гладьо 2000, с. 72].

Пропозиція, що є мовною формою висловлювання судження, природно відбиває у собі специфіку зв'язків і відносин членів судження і відбиток це знаходить своє вираження у мовної категорії модальності. Однак модальність у мові багатьма своїми особливостями відрізняється від модальності у логіці. Якщо модальність у логіці визначається характером відносини між ознакою та предметом, то в мові модальність постає як оцінка співвіднесеності всього висловлювання з реальною дійсністю з точки зору особи, що говорить.

«Звичайно, модальність висловлювання у мові певною мірою пов'язані з характером логічної модальності, тобто. характером відносин між предметом і ознакою судження, однак у мові ці відносини не знаходять свого адекватного відображення вже хоча б тому, що поняття ознаки в логіці набагато ширше за поняття ознаки в граматиці. Сам характер модальності в логіці завжди відповідає характеру аналогічної модальності в мові». Як відомо, модальність є необхідною ознакою будь-якої пропозиції у мові. «Кожне речення включає, як істотний конструктивний ознака, модальне значення, тобто. містить вказівку на ставлення до дійсності». Оскільки модальність є ознакою будь-якого висловлювання у мові, тобто. оскільки вона характеризує будь-яку пропозицію, незалежно від її функціональної цілеспрямованості, остільки завдання та функції мовної модальності набагато ширше завдань таких у галузі

логіки, де за модальною ознакою диференціюються різні судження, що виражаються лише в оповідальних пропозиціях.

Таким чином, модальність у логіці та мовна модальність, будучи дуже тісно пов'язані генетично, проте різко відрізняються один від одного, як за своїм загальним, так і за своїми окремими значеннями. Мова, покликаний виконувати в суспільстві суто комунікативні функції і служити таким чином знаряддям спілкування людини, вже по одному цьому повинен висловлювати набагато ширший обсяг модальних значень, що включають іноді навіть різні емоційно-експресивні та інші відтінки висловлювання. І за своїми функціями мова створює на основі своїх лексико-граматичних закономірностей, додаткові категорії, покликані виражати в мові ті значення та семантичні аспекти висловлювання, від яких логіка відволікається, які логіка на сьогоднішній день не враховує і не фіксує у формі своїх логічних категорій.

Виражаючи модальні значення, що генетично пов'язані з категоріями логічної модальності, мова не тільки привносить додаткові відтінки та нюанси в мовні виразники цих категорій, але, розширює межі модальних знань, створює нові форми, що виражають різні види модальності, не зафіксовані в логіці.

Модальність як функціонально-семантична категорія виражає ставлення того, хто говорить до співвідношення змісту висловлювання і дійсності. Модальність є складною багатогранною семантичною сферою, що поєднує безліч модальних значень – можливість, необхідність, достовірність, ймовірність, припущення і т.д.

Категорія модальності тісно пов'язана з іншими категоріями, такими як затвердження/заперечення, емоційно-експресивні значення, предикативність та ін.

У зв'язку з різним розумінням сутності категорії модальності існує різні точки зору щодо питання модальності і предикативності. Одні дослідники ототожнюють модальність з предикативністю подібно до того, як ототожнюються логічна та лінгвістична категорії модальності, і на підставі

цього розглядають модальність як ознаку всієї пропозиції. «Категорія модальності є... певною формою прояву предикативності пропозиції». На думку низки лінгвістів, модальність є засобом вираження предикативності. Категорія модальності у поєднанні з категоріями часу та особи є найважливішим компонентом предикативності та формує останню.

Існує й інша думка, за якою модальність перестав бути основним засобом висловлювання предикативності, а «є іншим надзвичайно важливим моментом граматичного ладу, насилаючимися на предикативні відносини, але можуть вступати й інші синтаксичні відносини», тобто. деякі дослідники вважають, що модальність не тотожна предикативності, а лише нашаровується на останню. На думку ряду авторів, модальність ширша за предикативність.

Внутрішня близькість категорій модальності та предикативності проявляється вже у визначенні предикативності як віднесеності змісту пропозиції до дійсності, а модальності як ставлення пропозиції до дійсності з погляду того, хто говорить. «Якщо категорія предикативності, – наголошує В. В. Виноградов, – висловлює загальну співвіднесеність змісту пропозиції з дійсністю, то ставлення повідомлення, що міститься в реченні, насправді є, перш за все, модальне ставлення». Суть модального відношення полягає в тому, як мислить, розуміє, кваліфікує той, хто говорить своє повідомлення, як належить він до дійсності, щоб забезпечити дієвість, «актуальність основного засобу спілкування». А предикативність, перш за все, відноситься до формування та втілення думки за існуючими законами та правилами мови. Вона цим відносить висловлювання до конкретної реальності, хіба що прив'язує його до неї, організовує граматично одиницю мовного спілкування. Таким чином, між модальністю та предикативністю є істотна, принципова різниця, незважаючи на їх тісний зв'язок та загальні ознаки прояву. Як стверджує Н. Е. Петров, «якщо умовно розподілити функції між модальністю та предикативністю, то з основних постійних ознак пропозиції на частку першої категорії припадає інтонація повідомлення, що визначає закінченість думки та інші модальні відносини того, хто говорить, а друга головним чином

забезпечує граматичну організацію одиниці мовного спілкування, необхідну відображення взятого шматочка реальної дійсності». Так, наприклад, В.З. Панфілов пише, що «існує два основних підходи до визначення поняття предикативності та дві основні точки зору на сутність цього явища: прихильники першої точки зору виходять з того, що значення та призначення загальної категорії предикативності, що формує пропозицію, полягає у віднесеності змісту до дійсності, і предикативність може бути властива пропозиції в цілому і не викликати її розчленування». Підтвердження іншої точки зору В. З. Панфілова знаходить у поглядах А. М. Пешковського та М. І. Стебліна-Каменського. За твердженням В. З. Панфілова, «при визначенні предикативності, яку вони воліють називати присудком, виходять із синтаксичного членування речення, вважаючи її властивістю присудка як члена речення, тим, що робить присудок присудком». Однак ці ж автори вказують разом з тим, що існує два види присудку – формальна та інтонаційна, які нерідко не збігаються один з одним і не покривають один одного. На думку А. М. Пешковського, присудок – це «відтінок у слові, що показує, що слово відповідає не уявленню тільки, а цілої думки». М. І. Стеблін-Каменський вважає, що предикативність чи предикативні відносини – це за змістом, безсумнівно, і є те, що у логіці називається ставленням між суб'єктом і предикатом судження.

До визначення сутності можливості відноситься питання співвідношення можливості – необхідності – випадковості.

У філософському енциклопедичному словнику необхідність – це «відображення переважно внутрішніх, стійких, повторюваних, загальних відносин насправді основних напрямів її розвитку; рух пізнання в глиб об'єкта, коли розкриваються його сутність, закон; спосіб перетворення можливості на дійсність, при якому в певному об'єкті є лише одна можливість, що перетворюється на дійсність». Необхідність існує як через причини та умови, так і через себе, через своє заснування, як безпосереднє. Необхідність постає як абсолютна, безумовна, тому що вона сама себе визначає, існує через себе,

необхідна у собі, коли сформувалася сутність. Отже, необхідність означає достатню, повну детермінованість, опосередкованість дійсності іншим, умовами у її виникненні і дозрівання разом із тим абсолютність, безумовність, опосередкованість собою. Необхідна дійсність опосередкована, водночас це опосередкування зняте, вона така згідно зі своєю дозрілою сутністю і не може бути іншою.

Протилежністю необхідності є випадковість, випадкове зміст дійсності. «Випадковість означає, що дійсність може мати такий чи інший вигляд, таке чи інше зовнішнє визначення. Це те, що може бути і не бути, можливо іншим». Випадковості властива необов'язковість. Таке розуміння випадковості неповне, бо не пояснює її природи.

Випадкове визначення в цьому відношенні незалежно, не детерміновано (або частково не детерміновано) і тому може бути таким, а може бути іншим, бо залежить від чогось іншого, існує через інше, тому воно не має обов'язкового характеру. Випадковість конкретна. Речі, явища виступають випадковим стосовно тим чинникам (внутрішнім чи зовнішнім), якими де вони опосередковані, яких вони залежать (чи повністю, чи частково). Взаємно випадковими є поодинокі визначення самостійно існуючих речей. Але будь-яка випадковість детермінується іншими факторами і в цьому відношенні вона постає як необхідність. Оскільки випадковість не детермінована в цьому відношенні і має основу в іншому, остільки їй властива невизначеність. Але в іншому відношенні вона детермінована, то ця невизначеність має свої межі.

Зв'язок можливості та необхідності здійснюється за багатьма думками. Насамперед, можливість та необхідність протистояти один одному як протилежності. Протилежність можливості та необхідності очевидна (можливе, крім своїх інших відмінностей, є те, що може бути, але може і не бути; необхідне ж є те, що не може не бути), і вона була добре відома ще давнім філософом: так, Аристотель зазначав, що «можливе є не потрібне, а не потрібне – можливе».

Але можливість та необхідність – це «діалектично пов'язані, взаємодіючі протилежності; їхнє відношення не зводиться до абсолютного протистояння, вони взаємопроникають один в одного, і це взаємопроникнення багате і різноманітне за своїми формами». Насамперед, можливість, як і випадковість, – необхідна, оскільки вона є обов'язковим елементом, стороною дійсності, що рухається. Далі слід звернути увагу на ту обставину, що можливість містить у собі елемент необхідності ще й в іншому, глибшому відношенні. Так як можливість є те, що відповідає об'єктивним законам, а кожен закон є виразом загальності та необхідності, то через це кожна можливість тим, що вона є можливість є певною мірою і виразом необхідності.

І навпаки, те, що не відповідає, а тим більше прямо суперечить об'єктивній необхідності, є неможливим. Таким чином, основою виникнення, існування можливості є її відповідність будь-якій необхідності. У цьому сенсі будь-яка можливість обумовлена і породжена певними потребами, і ми можемо сказати, що тому виступає як особлива, специфічна форма прояву необхідності.

Важливо відзначити, що модальність може реалізовуватись на граматичному, лексичному та інтонаційному рівнях, а також на дільницях висловлювання в цілому, маючи при цьому різні способи вираження – як правило, вона виражається різними граматичними та лексичними засобами: спеціальними формами способів; модальними дієсловами (наприклад, українськими: може, повинен; англійськими: must, can); іншими модальними словами (наприклад, українськими: здається, мабуть; англійськими: perhaps, likely); інтонаційними засобами. Таким чином, виділяються лексичний, синтаксичний та інтонаційний засоби мовного вираження категорії модальності.

У сучасній англійській мові велике значення мають лексико-морфологічні засоби мовної репрезентації категорії модальності, серед яких вирізняється група спеціальних модальних дієслів. Як зазначає Л. С. Бархударов, «до групи модальних дієслів входить невелика кількість

дієслів, що виділяються серед усіх дієслів цілою низкою характерних особливостей у значенні, вживанні та граматичних формах. Ці дієслова немає жодної власне дієслівної граматичної категорії (виду, тимчасової віднесеності застави); вони можуть бути лише форми способу життя і часу, є показниками присудка. Через це, а також через відсутність у них непередикативних форм (інфінітиву, герундію, дієприкметників), модальні дієслова стоять на периферії дієслівної системи англійської мови». По ролі у реченні модальні дієслова є службовими. Вони позначають можливість, здатність, ймовірність, необхідність дії, вираженого смисловим дієсловом. Оскільки вони висловлюють лише модальне ставлення, а чи не дію, вони як окремого члена пропозиції будь-коли вживаються. Модальні дієслова завжди поєднуються тільки з інфінітивом, утворюючи з ним поєднання, які у реченні є складним модальним присудком [Правдівцева 2014, с. 308].

Модальні дієслова *must, should – ought, will – would, can – could, may – might, need* можуть виражати різні відтінки припущення. Т. М. Голубева вказує на те, що модальні дієслова виражають об'єктивну реальність, у той час як вступні слова (тобто синтаксичний спосіб) – суб'єктивну [Голубева 2001, с. 102]. Дієслова *can* і *may* спеціалізуються на передачі можливих, передбачуваних дій, а дієслова *must, should, might*, крім значення повинності, передають і передбачувані, ймовірні дії, тісно пов'язуючись зі значенням вступних слів, таких як *perhaps, possibly, probably, certainly*. Коли модальні слова та вступні слова вживаються одночасно, у таких випадках ми маємо справу з синонімічними конструкціями. У реченні модальні дієслова завжди поєднуються з інфінітивом (перфектним або неперфектним), утворюючи з ним одне поєднання, яке називається складовим модальним присудком.

Дієслово *must* висловлює припущення, зазвичай засноване на фактах, знання і майже межує з упевненістю. Поєднання дієслова *must* з неперфектним інфінітивом означає, що передбачувана дія (або стан) є одночасним зі зробленим припущенням, причому саме припущення може ставитися як до теперішнього часу, так і до часу. Наприклад: *Your father must be nearly eighty*

now; You must be hungry after your long walk; We must have taken a wrong turning.

Дієслово *must* вживається у значенні припущення, ймовірності, тобто великого ступеня впевненості. Той, хто говорить, вважає припущення цілком правдоподібним. У цьому значенні дієслово *must* приблизно відповідає модальним словам: *evidently, apparently, certainly, most likely, probably*.

А. І. Смирницький вказує на те, що для вираження припущення, що відноситься до майбутнього, *must* не вживається. Такі українські речення, як *Погода, мабуть (ймовірно), зміниться завтра; Лекція, мабуть, буде цікавою* перекладаються англійською мовою: *The weather will probably change (is likely to change) tomorrow; Література буде probably be interesting (is likely to be interesting)*.

Важливо відзначити, що дієслово *must* у значенні припущення вживається майже виключно в ствердних реченнях. У негативних пропозиціях не використовується зовсім, а запитаннях зустрічається рідко, причому ці питання носять риторичний характер.

У негативних реченнях припущення виражається за допомогою модального слова *evidently*: *Evidently, she did not know my address*.

Коли до можливості додається відтінок сумніву, невпевненості, вживається дієслово *may*. Він означає припущення про можливість дії, яка може статися, але може і не статися. Дієслово *may* у цьому значенні може вживатися як з перфектним, так і з неперфектним інфінітивом. Отже, модальне дієслово *may* вживається для вираження припущення, у правдоподібності якого промовець не впевнений.

А. І. Смирницький про вживання модального дієслова *might* пише, що він вживається для вираження припущення у непрямій мові, яка залежить від дієслова в минулому часі:

1. У поєднанні з *Indefinite Infinitive*, коли у відповідній прямій промові слід було б вжити *may* з *Indefinite Infinitive*: *He said that she might know their address*.

2. У поєднанні з Perfect Infinitive, коли у відповідній прямій мові слід було б вжити may з Perfect Infinitive.

Професор Л. С. Бархударов про використання форми might пише, що у поєднанні з перфектною формою інфінітива might висловлює здогад про можливість чогось, а також припущення з великим ступенем невизначеності та сумніву («хто знає», «чим знати»): I don't know how long the silence lasted. Це м'яко має бути для полу і години.

Поєднання might с перфектною формою інфінітиву може виражати також передбачувану дію, здійснення якої свідомо неможливе: *Had she been fourteen instead of twenty-four, she might have been changed by then (but she was twenty-four, conservative by nature and.*

Історично дієслова should та ought були двома формами одного дієслова, що виражають обов'язок. Але з розвитком мови вони стали позначати різні значення і в сучасній мові ці дієслова вже використовуються окремо і вони розглядаються як два окремі дієслова. Аналогічно іншим модальним дієсловам, дієслово should втрачає своє значення бажаності і, крім значення обов'язку, також позначає припущення, що ґрунтується на фактах: *It should be about five now.*

Дієслово ought вживається аналогічним чином, висловлюючи обумовлену, засновану на певних обставинах, ймовірність. Ought втрачає своє первісне значення бажаності і також висловлює припущення, що ґрунтується на фактах.

Поєднання дієслів should і ought з неперфектним інфінітивом вказує на одночасність припущення та передбачуваної дії (або стану), поєднання з перфектним інфінітивом – на попередження передбачуваної дії припущення, що висловлюється. Слід зазначити, що дієслова повинні і взаємозамінні.

При цьому дієслова should і ought у значенні припущення можуть вживатися не тільки в ствердному, а й негативному реченні, причому заперечення відноситься не до припущення, а до дії (або стану), вираженого інфінітивом: *It ought who is prepared to come and talk Німецька мова для мене.*

Для вираження ймовірності чи припущення вживається також дієслово *will – would*. Дієслово може висловлювати припущення, засноване не на фактах, а на суб'єктивній думці того, хто говорить. Часто дієслово *will* вживається за наявності у реченні таких дієслів, як *to suppose – «передбачати»*, *to expect – «очікати»*.

Поєднання дієслова *will* з неперфектним інфінітивом означає, що передбачувана дія (або стан) відноситься до теперішнього часу і не може ставитись до майбутнього: *This will be the book you're looking for.*

Поєднання дієслова *will* з перфектним інфінітивом означає, що у цьому висловлюється припущення щодо попереднього йому дії; перфектний інфінітив при цьому передає те ж тимчасове значення, яке зазвичай передається за допомогою *Present Perfect*, тобто виражає дію вже відбулося, але пов'язане з цим:

Поєднання форми *would* з неперфектним і з перфектним інфінітивом означає припущення, висловлене в цьому, щодо дії (або стану), що мав місце в минулому, тобто дії (або стану), яке позначається за допомогою *Past Indefinite*: *She would be about fifty when she died*; Це зроблено протягом тривалого часу. *I would be about twenty at that time.*

Іноді дієслово *will* (частіше у формі минулого часу *would*) з неперфектним інфінітивом висловлює впевненість того, хто говорить в неминучості вчинення дії або наявності якогось стану: *And she was completely demoralized – she would be the silly creature!*

Однак модальне дієслово *will* в минулій формі *would* зустрічається рідше; іноді – у непрямій промові, іноді – для пом'якшення впевненості у припущенні, як, наприклад, у такому реченні: *Hearne smiled... Would his name be Ben Rowe, do you remember?*

За спостереженнями А. І. Смирницького, дієслово *can – could* у значенні припущення вживається головним чином у негативних реченнях (рідко в питаннях) або ж у таких ствердних за формою реченнях, в яких лексично вказується на відсутність дії або на її обмеженість (за допомогою слів *few* ,

Little, only, hardly, scarcely тощо). «Дієслово *can* може вживатися як з неперфектним, так і з перфектним інфінітивом, – пише з цього приводу вчений. – У поєднанні з перфектним інфінітивом дієслово *can* із запереченням означає неймовірність здійснення дії або наявності якогось стану в теперішньому. Дієслово *can* у цьому значенні властивий емоційний відтінок, і він несе на собі наголос: *You can't really love me, or you wouldn't hesitate*».

Поєднання негативної форми дієслова *can* з перфектним інфінітивом означає зроблене припущення про неймовірність того, що дана дія (або стан) мала місце в минулому: *You can't have tried*. Відтінок значення неймовірності, здивування модальне дієслово може зберігатися і в запитаннях: *What on earth can he be doing?*

Коли дієслово *need* має модальне значення, він функціонує в негативних реченнях і в поєднанні з запереченням означає необов'язковість того, що ця дія (або стан) має місце в теперішньому, матиме місце в майбутньому (при неперфектному інфінітиві) або мало місце в минулому (при перфектному інфінітиві): *It needn't take you very long*. Загалом «дієслово *need* у значенні припущення вживається досить рідко, хоч і зустрічається як у художній, так і в науковій літературі (головним чином з гуманітарних наук).

На синтаксичному рівні основним засобом репрезентації категорії модальності є модальні слова. Модальне слово трактується в лінгвістиці як «слово, що втратило своє конкретне лексичне значення і функціонує як описового виразу модальності». «Граматика англійської» І. П. Іванової дає таке визначення: «модальні слова – це слова, що виражають суб'єктивне ставлення говорить до висловлюваної у реченні думки». Інакше кажучи, модальні слова – це частина мови, до якої відносяться незмінні слова, що виражають суб'єктивне ставлення до думки, що говорить. Щодо форми у модальних слів не виробилося якоїсь єдиної зовнішньої ознаки. Однак дві інші ознаки – семантичний і синтаксичний – представлені досить чітко, що і змушує багатьох лінгвістів говорити про модальні слова, як про самостійну частину мови. Семантичною ознакою модальних слів є їх значення

суб'єктивного ставлення до висловлювання з погляду його достовірності, ймовірності чи бажаності. Щодо значення модальні слова значно відрізняються від інших знаменних частин мови, що виконують номінативну функцію, проте за самостійністю значення вони, безперечно, належать до знаменних, а не службових частин мови. Синтаксична функція модальних слів – функція вступного члена речення або, значно рідше, слова-пропозиції. Модальні слова можуть функціонувати як слова-пропозиції, подібно до слів-пропозицій затвердження та заперечення Yes та No. Однак слова-пропозиції Yes та No ніколи не змінюють свого статусу, тоді як модальні слова можуть бути словами-пропозиціями (у діалозі) або бути вступними словами у реченні.

Професор Л. С. Бархударов каже, що у реченні модальні слова завжди грають роль вступних членів речення. Л. С. Бархударов також дає визначення модальним словам, як словами, що мають значення характеристики всього повідомлення факту з точки зору його ймовірності, можливості, зв'язку з іншими фактами, подіями і т. д. Крім того, дослідник зазначає, що «не всяке слово, що у ролі вступного члена пропозиції, належить до класу модальних слів. Модальні слова – особлива частина мови, а в ролі вступних членів можуть виступати й інші частини мови та поєднання слів: прислівники, прийменникові звороти, інфінітивні конструкції і т. д. До модальних слів як частини промови відносяться тільки слова, які завжди, у всіх випадках використовуються у ролі вступного члена пропозиції. Ці слова характеризуються своєю незмінністю та обмеженою сполучністю з іншими словами [Бархударов 1993].

У сучасній англійській до модальних слів відносять такі слова: *certainly, indeed, perhaps, happily – unhappily; of course, evidently, maybe, luckily – unluckily; no doubt, naturally, probably, fortunately – unfortunately; surely, obviously, possibly; apparently, really; assuredly, actually; undoubtedly.*

За своїм значенням модальні слова можуть бути підрозділені залежно від суб'єктивного ставлення, що ними виражаються, до фактів реальної дійсності на: 1) слова, що виражають твердження; 2) слова, що виражають

припущення; 3) слова, що виражають суб'єктивну оцінку змісту висловлювання з погляду його бажаності чи небажаності.

1.2 Емотивність як підкатегорія модальності

У сучасній лінгвістиці обсяг поняття «модальність» істотно розширився, охоплюючи, сутнісно, все можливе оточення пропозиції, будь-який комунікативний модус [Таривердієва 1987]: модус говоріння, знання, думки, оцінки. Модальність виявляє тенденцію до змикання з категорією суб'єктивності. Не тільки модальнооціночні значення різних форм і засобів вираження модальності, а й психолінгвістичний механізм виникнення емоцій, емоційного відношення, тісне переплетення емоційності та експресивності та наявність морфологічних форм їх вираження свідчить про те, що емоційність, передана за допомогою мовних засобів, – це модальне явище і немає необхідності відокремлення її від інших різновидів мовної модальності [Петрів 1982, р. 101-102].

Лінгвістична модальність не тільки не виключає логічну модальність, а й базується на ній. Для текстів різних жанрів характерні різні зміни алетичної, аксіологічної, деонтичної, епістемічної, темпоральної, просторової модальності. Щодо тексту здається розумним визначення модальності, яке дає Г. Я. Солганик: «ставлення до дійсності – суб'єктивно-об'єктивне, пряме, що оцінює та аналізує, ускладнене існуючими філософськими, політичними, соціально-ідеологічними теоріями» [Солганик 1999, с. 371].

Як домінуючі модальні значення за матеріалами сучасної мемуарної сповідальної прози нами виявлено такі.

1. Інтелектуальна модальність (затвердження/заперечення; неясність/з'ясування; кожність. впевненість/переконаність; можливість/неможливість; невизначеність).

2. Діалогічна модальність (заперечення/згода).
3. Оцінювальна модальність: етична, естетична, логічна (істинно/неправдиво; зіставлення, співвіднесення, протиставлення, підкреслення, модалізоване порівняння).
4. Емоційна модальність.
5. Волонтивна модальність (бажаність – необхідність – повинність – імперативність).

Багато гуманітарних наук прагнуть визначити сутність категорій, виявити підстави для формування їх структури та змісту. Кожна наука має підхід до визначення «категорії». У лінгвістиці підхід до визначення поняття «категорія» змінювався залежно від цільових установок і домінуючих поглядів на природу мови в конкретний історичний період загалом, а також від того, яка функція мови чи сама її структура відмовлялися переважно у полі зору дослідників [Болдирєв 2005].

У межах традиційної та структурної лінгвістики «категорія» визначається як будь-яка група мовних елементів, що виділяються на підставі наявності деякої загальної ознаки. Ця ознака є основою поділу великої сукупності однорідних мовних на певну кількість класів, що не перетинаються, члени яких характеризуються одним і тим же значенням даної ознаки (наприклад, категорія одухотвореності/неживлення) [Щерба 1957].

У середині ХХ століття у традиційній та структурній лінгвістиці велика увага стала приділятися проблемі понятійних категорій. З одного боку, це було з пошуком універсалій, з іншого боку, з бажанням вивчати мови у рамках традиційного підходу – від форми до змісту, а й від змісту до форми. Понятійні категорії розглядалися як концептуальні структури, які відбивали змістовну категоризацію. Ця категоризація була пов'язана з відображенням предметів, властивостей, відносин об'єктивної дійсності, що не залежать від особливостей окремих мов [Гурочкіна 2003].

Понятійна категорія є будь-яке поняття, що існує у свідомості людини, і яке може бути передано засобами мови. Так як понятійні категорії застосовні

до всіх мов, їх також називають універсальними категоріями. Однак у кожній конкретній мові вони набувають різної мовної реалізації і можуть мати специфічні риси висловлювання, що розглядається вченими як прояв національної специфіки окремих мов.

Багато вчених і дослідників відзначають двоїсту природу понятійних категорій. Так, з одного боку, понятійні категорії є результатом відображення у мисленні предметів та їх властивостей, відносин між явищами та предметами реального світу, що становить так званий денотативно-змістовний аспект. З іншого боку, дані категорії виражаються за допомогою різноманітних мовних засобів, якими володіє мова на конкретному етапі свого історичного розвитку, що становить формально-мовний аспект. Між денотативно-змістовними та формально-мовними планами відсутня пряма відповідність. Те чи інше явище реальної дійсності та певні мовні засоби його вираження співвідносяться між собою не безпосередньо, а опосередковано [Кацнельсон 1965].

Для традиційної лінгвістики одним із головних завдань була проблема визначення та опису граматичних категорій. Більшість дослідників розглядали граматичну категорію як систему протиставлених один одному рядів граматичних форм з однорідними значеннями, що мають один і той же набір обов'язкових ознак. З чого можна дійти невтішного висновку, що межі категорії суворо визначено і всі члени категорії рівноправні за своєю значимістю [КСКТ 1996].

Виділення граматичних категорій передбачає угруповання мовних елементів різних рівнів, виконують подібні семантичні функції, як поля з центром і периферією. При такому підході як центр розглядається елемент, що є семантично інваріантним щодо інших елементів поля. Інші елементи поля утворюють периферію головного елемента [Алефіренко 2004].

Для того щоб говорити, що мова має конкретну граматичну категорію, необхідно, щоб у даній мові існував ряд форм, об'єднаних загальним значенням, щоб усередині цього об'єднання було протиставлення, а також щоб протиставлені значення мали формальний вираз.

Формування та подальший стрімкий розвиток комунікативної лінгвістики призвело до того, що вчені стали звертати увагу на аспекти людського фактора, що виражаються в мові, такі як фонові знання, значущість інформації, що отримується для учасників комунікації та інші. Це відбиває значні характеристики процесу комунікації як складного феномена і дозволяє виділяти різноманітні комунікативні категорії, яких можна віднести експресивність, толерантність, ввічливість. Суть комунікативних категорій полягає у єдності комунікативно значущого змісту та комплексі лінгвістичних та екстралінгвістичних засобів їх вираження.

Комунікативні категорії складають та регулюють процес спілкування, впливають на характер комунікації та на вибір мовних засобів учасниками спілкування. Під категорією комунікативного плану розуміється така категорія, яка у загальному вигляді відбиває концепти, які регулюють знання людини про процес спілкування, про норми та правила здійснення цього процесу. Загалом усі комунікативні категорії безпосередньо описують та реалізують правила та способи здійснення мовної діяльності [Кобрина 1999].

Комунікативні категорії несуть у собі інформацію про те, що носій мови вкладає у явище, що категоризується, що він включає до складу цього явища, а також як носій мови «вписує» цю категорію до складу інших комунікативних і некомунікативних розумових категорій. Деякі з комунікативних категорій передають загальне розуміння людини про спілкування, інші – уявлення про його мову [Стернін 2003].

«Мова як особливий інстинкт тісно пов'язані з емоціями людини, які також є біологічними інстинктами» [Арнольд 2004, с. 13]. Емоції є специфічною формою відображення та пізнання дійсності, оскільки людина при вираженні емоцій є і об'єктом, і суб'єктом пізнання. Таким чином, емоції реалізують певні мотиви людини, впливають на адресата і, з іншого боку, інтерпретуються адресатом.

На мовному рівні емоції набувають лінгвістичного виразу і реалізуються через емотивну лексику. Активний розвиток таких галузей мовознавства, як

комунікативна лінгвістика, гендерна лінгвістика, аналіз дискурсу та їх потреба у уявленнях про емотивні характеристики мовних одиниць сприяли збільшенню інтересу до вивчення емоцій як однієї з форм відображення дійсності. У зв'язку з цим у 80-х роках ХХ століття в рамках різних лінгвістичних напрямів розпочалося послідовне створення теорії емотивності мовних одиниць [Костомаров 2014].

Лінгвісти та філологи займаються вивченням широкого спектру емоцій та почуттів з позиції мовних засобів, які використовуються для безпосереднього вираження почуттів, емоцій та емоційної оцінки, а також для впливу на емоційний стан слухача чи читача. У зв'язку з цим на стику психології та традиційної лінгвістики як наукова дисципліна сформувалася лінгвістика емоцій (емотіологія). Лінгвістика емоцій займається дослідженням зв'язків між емоціями та мовою. Вона була сферою наукових інтересів багатьох учених-лінгвістів таких, як І. В. Арнольд, В. І. Шаховський, Ю. С. Степанов, Л. Г. Бабенко [Іонова 2004].

В. І. Шаховський говорить про те, що емоції, будучи одним із найважливіших аспектів сутності та діяльності людини, викликають інтерес до способів їх репрезентації у мові. Також вчений звертає увагу на те, що проблема емотивності є актуальною у зв'язку з проблемами мови, культури та емоційного мислення. Автор додає, що оскільки емотивність мови висловлює психічний стан промовця, що зумовлює його емоційне ставлення до предмета та ситуації спілкування, емоційність має і психолінгвістичний аспект [Шаховський 1998].

Варто зазначити, що на даний час емотивність мало вивчена. Недостатня кількість фундаментальних робіт з цього питання призводить до дискусійна тему емотивної термінології, а також значного розходження в трактуваннях основних понять лінгвістики емоцій і безпосередньо самого терміну «емотивність». Серед вчених подано такі визначення емотивності.

Так А. В. Кунін вважає, що емотивність – це емоційність у мовному заломленні, тобто. чуттєва оцінка об'єкта, вираз мовними чи мовними засобами почуттів, настроїв, переживань людини» [Кунін 1986].

На думку В. І. Шаховського, емотивність – це мовна категорія, що є іманентно властивою мовою семантичну властивість виражати системою своїх засобів емоційність як факт психіки, відображені в семантиці мовних одиниць соціальні та індивідуальні емоції [Шаховський 1987].

Трохи іншої позиції дотримується Л. А. Піотровська, яка вважає, що емотивність – це свого роду функція мовних одиниць виражати емоційне ставлення того, хто говорить до об'єктивної дійсності [Піотровська 1994].

Часто терміни тлумачаться заново, не посилаючись на автора, який у своїх працях вже представив визначення того чи іншого терміна, навіть кожне визначення тією чи іншою мірою доповнюють одне одного.

Розходяться думки вчених щодо широти трактування визначення емотивності. Такі дослідники, як Л. Г. Бабенко, Є. М. Галкіна-Федорук вважають, що категорія емотивності включає як назви емоцій, так і чисті емотиви. Інші дослідники, такі як М. Вольф, І. В. Арнольд, Н. А. Лук'янова, В. І. Шаховський віддають перевагу вузькому трактуванню. Прихильники вузького трактування не включають до складу емотивів слова, які називають почуття та емоції, оскільки, на їхню думку, дана група слів лише несе думку про переживання, але прямо не виражає його.

В. І. Шаховський відносить емотивність до функціонально-семантичних категорій. Доводячи цю точку зору, автор зазначає, що емотивність є функціонально-семантичною категорією, оскільки має всі її ознаки, такі як спільність семантичної функції – вираження емоцій, взаємодія лексичних та граматичних елементів [Шаховський 1988].

Як функціонально-семантична категорія, категорія емотивності служить для зовнішньої трансляції носіями мови (мовними особами) свого емоційного стану та ставлення до світу, а також має парадигматичність на лексико-семантичному рівні [Шаховський 1987].

Методологічний аспект категорії емотивності у тому, що може служити ключем до аналізу внутрішньої форми слова (мови), а крізь неї – ключем до аналізу людини. Лінгвістика емоцій виходить із положення, що людина є активним суб'єктом, що відображає, його мова – засобом відображення, а емоції – формою відображення оцінного ставлення до світу, тобто формою його семантичної інтерпретації. З цієї точки зору, емоції людини є провідним компонентом так званого людського фактора у мові.

В. І. Шаховським була представлена теорія емотивності, головними її положеннями є [Шаховський 1987]:

- емотивність завжди відбиває суб'єктивне ставлення мовця, але базується на понятійних ознаках денотату, які у ролі стимулу для емоційності говорить;

- емоційне ставлення завжди нерозривно пов'язане з оцінкою, характером розуміння реальної дійсності та є важливою складовою мовної модальності;

- у людини може бути емоцій, які пов'язані з мисленням, йому характерно емоційне мислення.

У своїх роботах В. І. Шаховський наводить найпоширенішу точку зору на розмежування таких понять, як «емоційність» та «емотивність». На його думку, емоційність пов'язана з психологічною характеристикою людини, зі станом її емоційної сфери, тоді як емотивність є властивістю мовних засобів, які використовуються для вираження емоцій у мовному акті, а також здатні справити емоційний ефект на слухача чи читача. Відповідно, емоційність – це категорія психології, яка на мовному рівні трансформується в емотивність.

Також, на думку В. І. Шаховського, емотивне значення слова перестав бути відображенням емоцій лише даного говорить. Воно не індивідуальне, а є узагальнене відображення соціальної емоції. І в цьому плані воно так само має соціальний характер, як і індикативне значення, і співвідносне з адекватними емоціями будь-якого носія мови.

Варто відзначити, що і на сьогоднішній день інтерес до проблеми відображення емоцій у лінгвістиці тільки зростає, з'являється все більша кількість робіт, публікацій, дисертацій на цю тему.

1.3 Класифікації видів модальності

Особливої значущості на етапі розвитку лінгвістики набуває проблема еволюції модальності у різних мовах, оскільки модальність є центральною мовною категорією і має універсальний характер. Особливий інтерес представляє діахронічний та синхронічний аналіз засобів вираження модальності, зокрема модальних слів та модальних дієслів, оскільки вони виражають модальні значення можливості та необхідності, що має велике значення у комунікативному відношенні. Не менш значущим на сучасному етапі розвитку мови є аналіз прагматики та модальності на різних мовних рівнях, а саме на лексичному рівні та на рівні тексту.

Проблема модальності викликала інтерес серед вчених різних епох та напрямів наукових досліджень. У сучасній науці терміном «модальність» широко оперують філософія, логіка, лінгвістика. Поняття модальності використовують також у психології.

Так, у психології комунікативну установку висловлювання називають комунікативною модальністю, у своїй підкреслюється, що модальність – як одиниця мовної здібності, а й одиниця, соціальна за своєю природою. У психолінгвістиці модальність – складний комплекс значень, що характеризують з погляду мовлення ставлення препозитивної основи змісту висловлювання до дійсності за домінуючими ознаками реальності/ірреальності. При цьому модальність належить до основних категорій природної мови, тобто є мовною універсалією, виражає різні види

відносин висловлювання до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації сполученого].

У рамках філософії поняття модальності (від латів. *modus* – вид і спосіб), як правило, розглядається як вид та спосіб буття чи події. Категоріями модальності є: можливість, дійсність, необхідність, відповідно до яких існує модальність проблематичного, асерторичного чи аподиктичного суджень.

Модальність – характеристика особливостей існування деякого об'єкта або явища, протікання процесу (фізичні модальності), а також способів побудови та розуміння суджень та логічних міркувань про об'єкти, явища, події та процеси (логічна модальність).

З точки зору логіки, модальність визначається як «контекстуальна характеристика висловлювання», яка у природній мові виражається «за допомогою спеціальних мовних конструкцій..., що приєднуються до ствердних речень».

Зайнуллін М. В. у своїй роботі «Модальність як функціонально-семантична категорія» називає такі види модальності:

1) Модальність дійсності означає, що зміст висловлюється з погляду особи, що говорить, відповідає об'єктивній реальності: суб'єкт сприймає сполучене як реальний і достовірний факт.

2) Модальність недійсності навпаки означає, що зміст сполученого відповідає об'єктивної реальності, суб'єкт сприймає сообщаемое як реальне, тобто. як можливе, бажане, ймовірне, сумнівне і т.д. Модальність недійсності поділяється на такі семантичні види:

- модальність необхідності та повинності (дебітивна модальність)
- модальність можливості та неможливості (потенційна модальність)
- ймовірна (гіпотетична) модальність
- спонукальна (імперативна) модальність
- модальність наміру (інтенційна модальність)
- бажана (оптативна) модальність

Найбільш широким вважатимуться підхід, у якому модальність співвідносять з поняттям модуса, протиставляючи його диктуму. «Частина висловлювання, яка передає основний зміст повідомлення, прийнято називати диктумом, а ту частину, яка пов'язана із суб'єктивним ставленням того, хто говорить до повідомлення – модусом». Такого ставлення до модальності дотримується Шарль Баллі, визначаючи логічну функцію модальності як «вираження реакції мислячого суб'єкта з його уявлення».

Баллі називає модальність «душою речення», вважаючи, що «не можна надавати значення речення висловлюванню, якщо в ньому не виявлено будь-який вираз модальності». До засобів вираження модальності Шарль Баллі відносить модальні дієслова та спосіб диктальних дієслів. При цьому до модальних дієслів Баллі відносить дієслова, що містять у собі те, що логіки називають твердженням там, де ми маємо справу з судженням (про факт чи цінність), наприклад, думати, радіти або бажати. Поєднання модального дієслова з модальним суб'єктом (тобто суб'єктом модального дієслова) утворює модус, що протиставляється диктуму.

Таким чином, модальність у лінгвістиці розглядається як «ставлення того, хто говорить до сказаного», «співвідносить зміст пропозиції до дійсності в плані реальності або нереальності».

Модальність – категорія, що включає два види модальних відносин: зовнішню та внутрішню модальність. Відповідно до цього, виділяють два види модальності: об'єктивну та суб'єктивну.

Під об'єктивною (зовнішньою) модальністю розуміється ступінь впевненості того, хто говорить у повідомляються їм фактах. Основним засобом вираження об'єктивної модальності є способи (дійсний, умовний і наказовий).

Під суб'єктивною (внутрішньою) модальністю розуміється відношення суб'єкта дії до чинності, що здійснюється ним. Одним із основних засобів вираження суб'єктивної модальності в сучасній англійській мові є модальні дієслова.

Використовуючи модальні засоби, ми, таким чином, висловлюємо наше ставлення до чинності, реагуємо на ситуацію, що склалася, або зумовлюємо її.

1.4 Класифікації засобів вираження модальності

У репрезентації категорії емотивності беруть участь мовні засоби всіх рівнів мови. На думку В. І. Шаховського, категорія емотивності представлена у всіх мовах на всіх рівнях його системи та постає у фонетичному, лексичному, фразеологічному, словотвірному, морфологічному, синтаксичному, стилістичному, надфразовому, текстовому, гіпер-, мега-, міжтекстовому статусах. Для аналізу вираження категорії емотивності у фразеологізмах із компонентом-зоонімом ми розглянемо такі рівні: морфологічний, граматичний, лексичний та стилістичний рівні.

Морфологічний рівень має певний потенціал для вираження емоцій. Найпоширенішим способом вираження емотивності на морфологічному рівні лінгвісти вважають афіксацію. Серед афіксів, здатних висловлювати емотивну оцінку, можна назвати такі:

- суфікси – *ie*, – *u*, що надають слову зменшувально-пестливого відтінку;
- префікси *super-*, *hyper-*, *over-*, що сприяють прояву експресії посиленню емоційного вираження;
- суфікси *-ard/-art*, *-aster*, *-ster*, – *eer*, *-ling*, що несуть у собі негативну оцінку;
- суфікси *-kin*, *-let*, які є зменшувальними і зменшувально-пестливими і несуть у собі позитивно-оцінний компонент значень;
- суфікс *-ish*, що несе в собі значення зменшувального, зневажливого відношення, а також послаблює якість, що виражається. Додавання суфікса *-ish* до іменних основ утворює прикметники з негативною оцінкою.

- суфікси -ful та -ous, що мають інтенсифікуючий компонент значення.

На морфологічному рівні категорії емотивності може бути виражена за допомогою порівняльного ступеня прикметника. Афікси та порівняльний ступінь прикметника привносять у семантику слів різні відтінки оцінки, емоційності, інтенсивності, функціонально-стилістичної забарвленості та образності. Ці відтінки, своєю чергою, посилюють сприйняття слів і впливають на емоційний стан людини.

Граматичні засоби, як і засоби морфологічного рівня, мають емотивний потенціал і можуть передавати різні емоції того, хто говорить, а також певним способом впливати на емоційний стан співрозмовника. До граматичних засобів вираження категорії емотивності відносяться модальні дієслова, інверсія, імператив, а також емфатичне вживання дієслова do.

Одним із засобів граматичного рівня є модальні дієслова. Як відомо, модальність виражає різні види відношення висловлювання до дійсності, а також різні види суб'єктивної оцінки повідомлення. Модальність має безпосереднє відношення до емоційного елемента комунікації, оскільки вона відображає емоційне ставлення того, хто говорить до дійсності, а також виражає різні види суб'єктивної оцінки. Оскільки англійська мова має ширшу і різноманітнішу систему засобів модальності, то носіям української часто буває нелегко розрізнити значення дуже близьких по семантиці модальних дієслів.

У цій роботі розглядатимуться основні модальні дієслова та висловлювання, а саме:

- must – have (got) to

Як правило, за допомогою цих дієслів в англійській мові виявляється обов'язок. Незважаючи на те, що в багатьох випадках ці дієслова можуть замінювати один одного, між ними все ж таки існує деяка відмінність. Так дієслово “must” висловлює бажання і почуття того, хто говорить, він несе в собі особистісний початок, у той час як дієслово “have(got) to” позбавлений

емоцій і висловлює зобов'язання, яке обумовлено зовнішніми умовами, існуючими приписами та правилами, а не виходить від говорить.

- mustn't – needn't

Дана пара дієслів висловлює такий самий особистісно-емоційний початок як пара дієслів must – have (got) to, але несе в собі негативний відтінок.

- should/ought to та had better

Крім дієслова "must" для висловлювання поради в англійській мові використовуються такі модальні дієслова, як "should/ought to" та "had better". Незважаючи на те, що ці дієслова є синонімами, емоційний компонент дозволяє виділити певну різницю між ними. Дієслово "hadbetter" містить емоційний елемент і висловлює наполегливішу пораду, яка відноситься до певної ситуації, при цьому може містити попередження про небезпеку або ймовірність виникнення труднощів і проблем, якщо адресат не піде пораді того, хто говорить.

- shall, will, would

За допомогою цих дієслів можна надавати різний емоційний вплив на адресата, наприклад, загрозу, наказ, впевненість при нетрадиційному вживанні дієслова "shall" (не з займенниками першої особи). Дієслова will/would можуть містити відтінок критики або невдоволення чимось поведінкою, також вони можуть виражати негативне ставлення до звичок або поведінки інших людей.

- can/could

Крім можливості вчинення дії дієслово "can" також може висловлювати подив, сумнів чи недовіру; дієслово "could" здатне передавати самі значення, але у менш категоричної формі. Зазвичай, у цих значеннях дієслова "can" і "could" вживаються у негативних, рідше запитальних реченнях. Також дієслово "could" часто використовується для вираження подиву та гніву.

Варто зазначити, що модальні дієслова should, ought to, might, could при вживанні з перфектним інфінітивом можуть висловлювати жаль,

роздратування, закид, критику, осуд щодо скоєних або не скоєних у минулому дій.

Ще одним засобом граматичного рівня є інверсія. Як відомо, англійська мова відрізняється прямим порядком слів, але в деяких випадках цей порядок може порушуватися. Найчастіше це порушення допускається висловлювання різних оцінок, відносин і станів, і навіть підкреслення емоційного стану суб'єкта.

Найчастіше інверсійний порядок слів відноситься до прислівника способу дії, яке, як правило, має стояти після доповнення чи дієслова. Однак для підкреслення емоційного стану суб'єкта, прислівник способу дії може змінювати свою позицію в словосполученні або реченні, порушуючи традиційні правила порядку слів. У такому разі прислівники знаходяться між підлягаючим і дієслівним присудком, а також на початку речень або словосполучень.

З метою вираження емоцій може змінюватися становище прислівників "still" і "already". Так згідно з правилами англійської граматики, прислівник "still" ставиться після дієслова "to be", проте при його вживанні перед цим дієсловом інформація, що передається словосполученням або пропозицією, отримує додатковий емоційний відтінок.

Подібним прикладом передачі емоцій можуть бути прислівники, які виражають частотність дії, такі прислівники, як *always, never, often, seldom*. Якщо вони вживаються не після допоміжних дієслів, як цього вимагають правила граматики, а перед ними, відбувається посилення значення дієслова.

Категорія емотивності може бути виражена за допомогою імперативних конструкцій. Такі структури власними силами є високо емоційними, оскільки надають сильний вплив на адресата. Більше того, емоції, що передаються за допомогою імперативу, є більш відчутними порівняно з ствердною пропозицією.

Емфатичне вживання дієслова "do" є граматичним засобом реалізації категорії емотивності. Під емфатичним вживанням дієслова "do" розуміється

надмірне використання даного допоміжного дієслова в наказових та ствердних реченнях, а також словосполученнях. Дієслово “do” грає роль граматичного інтенсифікатора, він посилює дію, виражену основним дієсловом. Використання даного допоміжного дієслова має яскраво виражений емоційний потенціал, а також підкреслює дію, про яку йдеться. Підсилювальне “do” спричиняє концентрацію уваги на певній частині словосполучення або речення, а також привносить елемент посилення (емфази). Словосполучення та речення з емфатичним “do” нерозривно пов'язані з різними емоціями мовця, такими як невдоволення, гнів, втома та інші.

Лексичні засоби є одним із основних способів вираження категорії емотивності. Згідно з низкою досліджень лінгвістів, до лексичного складу мови входить два види слів, які тією чи іншою мірою передають людські емоції та емоційні прояви. В. Г. Гак розглядає ці два види слів, як слова, що виражають емоції та слова, які повідомляють про них. В. І. Шаховський, своєю чергою, визначає ці типи слів як емотивну лексику і лексику емоцій. Зазвичай, ці категорії різняться залежно від змісту емотивного елемента у змістовному значенні слів.

Як мовилося раніше, думки вчених щодо широти трактування емотивної лексики розходяться. Деякі вчені відносять до емотивної лексики як чисті емотиви, і назви емоцій, інші вчені виключають з емотивної лексики слова, які називають почуття та емоції. У цій роботі будуть проаналізовані всі види емотивної лексики, здатні бути маркерами емоцій. За основу аналізу буде взято класифікацію В. І. Шаховського, який виділяє емотивну лексику та лексику емоцій [Шаховський 1987].

Емотивна лексика поділяється на слова-афекти і слова-коннотативи. Слова-афекти безпосередньо виражають емоційний стан того, хто говорить. За визначенням В. І. Шаховського, афективом є емотив, значення якого для цього слова є єдиним способом позначення відображеної емоції, без її називання. Головна відмінність афективної лексики у тому, що на відміну інших

емотивних слів, вона описує емоції, а безпосередньо вказує на емоційний стан суб'єкта. Афективом є така лексична одиниця, яка емотивна завжди у зв'язку з розташуванням її емотивного компонента в ядрі семантики мовної одиниці, а не в її периферійній зоні. Як правило до афектів відносять вигуки, лайки і лайки. Дані лексеми служать безпосередньої передачі емоцій [Шаховский 1987].

Головне місце в групі слів-афектів займають вигуки. Вигуки є єдиною частиною мови, головна функція якої полягає в нерозчленованому вираженні емоційних та емоційно-вольових реакцій на навколишню дійсність. Найбільш характерним становищем вигуків у мові є початок речень, тим самим можна припустити, що вигуки, будучи мимовільною реакцією того, хто говорить, грають роль своєрідного інструменту емоційного мовлення. В англійській мові можна зустріти такі вигуки, як “ah”, “alas”, “eh”, “hmm”, “oh”, “uh”, “um” та інші. Семантична спустошеність вигуків (вони не називають почуття та емоції, а безпосередньо виражають їх) дозволяє розглядати даний клас слів, як одну з об'єктивних ознак емоційного збудження суб'єкта.

До іншої підгрупи емотивної лексики відносяться слова-конотативи. Емотивний елемент значення конотативів супроводжує основне логіко-предметне значення. Ця група слів висловлює емоційне ставлення до предмета номінації загалом чи його ознаками. У порівнянні з афективами, конотативи характеризуються більшою усвідомленістю емоцій, що виражаються.

Приєм позначення кольору полягає в ідеї, що колір здатний виражати і передавати почуття та емоції. Колір, будучи найважливішим ознакою навколишнього світу, може виконувати дві функції: по-перше, колір дозволяє виражати емоційне чи інформаційне значення, а, по-друге, може як психічне, і емоційне вплив на стан людини.

Під архаїзмами розуміються слова, які вийшли з активного вживання, але збереглися в пасивному словнику і здебільшого зрозумілі носіям мови. Використання архаїзмів у мові пов'язане з психологічною та емоційною

сторonoю особистості людини, завдяки архаїзму в умі людини виникає певна низка спогадів, асоціацій та емоцій.

Однією з основних функцій розмовної лексики є емотивна функція. І. В. Арнольд підрозділяє розмовну лексику на фамільярно-розмовну, літературно-розмовну та професійну. Відповідно до класифікації І. В. Арнольд, до розмовної лексики можна зарахувати: фразові дієслова, пестливі слова, вульгаризми, скорочення, і навіть професійний жаргон (тобто певні поняття, явища і процеси, пов'язані з тією чи іншою професійною діяльністю). Розмовний шар лексики характеризується певним емоційним забарвленням, іноді вкрай значним [Арнольд 2002].

Під інтенсифікаторами у мові розуміється група прислівників, головною функцією яких є посилення семантики одиниць мови, із якими пов'язані синтаксично. Ця група прислівників показує, що якість або ознака, виражені одиницею мови, має менший або більший ступінь виразності щодо очікуваного стандарту. Прикладами інтенсифікаторів можуть бути такі прислівники, як “terribly”, “awesomely”, “pretty”, “so”, “such” та інші. Інтенсифікатори підвищують рівень емоційності висловлювання. З одного боку, вони дозволяють тому, хто говорить адекватно висловити думку про свій емоційний стан, з іншого боку, вони дають можливість показати емоційне ставлення до повідомлення.

Емоційно-оціночні прикметники мають самостійне емоційне значення і виражають емоційність і суб'єктивність оцінки того, хто говорить. До цієї групи прикметників можна віднести такі прикметники, як “wonderful”, “admirable”, “splendid”, “awful”, “terrible” та інші. Оцінка, що виражається такими прикметниками, здебільшого має суб'єктивний характер, оскільки в основі такої оцінки лежить індивідуальне сприйняття якості предмета чи явища. Цій групі прикметників властива авторська емоційна характеристика. Більше того, суб'єктивна оцінка, що виражається емоційно-оцінними прикметниками, характеризується певною силою емоційного впливу. Подібні прикметники виражають суб'єктивне посилення якості.

У науковій літературі до лексики емоцій відносять лексику, яка висловлює емоції, а називає їх. Лексика емоцій містить у своїй семантиці ідею про емоції, тобто виконує номінативну функцію. Її відмінність від емоційної лексики у тому, що вона включає у собі слова, предметно-логічне значення яких становлять поняття про емоції (слова типу “anger”, “love”). Лексика емоцій орієнтована об'єктивацію емоцій у мові [Шаховський 1987].

Однак лексика емоцій викликає суперечки серед лінгвістів, оскільки не всі лінгвісти вважають, що вона має відношення до емоційної лексики. Наприклад, такі лінгвісти, як В. І. Шаховський, Л. А. Піотровська, Е. А. Вайгла, що не розглядають лексику емоцій як повноправну складову емоційної лексики. У цьому роботі лексика емоцій буде розглянуто, оскільки у лексиці, що називає емоції, емотивні сенси експліцитні, стабільніші і стійкі є безпосередніми знаками емоцій.

Засоби стилістичного рівня є одними з найбагатших і виразніших прийомів мови. Засоби цього рівня служать задля передачі слів і виразів у переносному значенні, надають образність, виразність і емоційне забарвлення слів і виразам. Більше того, стилістичні засоби можуть передавати настрій мовця, а також дозволяють посилити емоційний ефект висловлювання. До засобів стилістичного рівня належать метафора, порівняння, гіпербола, антитеза, персоніфікація, риторичне питання, риторичне вигук, повтор.

Варто відзначити особливе значення метафор і порівнянь, вербалізованих у тексті ролі конотативів. Їхня функція полягає в тому, щоб підкреслити або посилити будь-яку ознаку. Вважають, що порівняно з метафорою, порівняння є більш експліцитним, і його легше розпізнати в тексті завдяки таким маркерам як “as”, “like”. Порівняння можна використовувати як створення нових асоціативних образів і зв'язків, так зміцнення вже існуючих. Як одиниці порівняння виступають ментальні концепції та образи, які поєднують у собі повний набір характеристик та ознак.

Метафора, своєю чергою, представляє згорнуте, імпліцитне порівняння. Н. Д. Арутюнова зазначає, що «метафора не тільки формує уявлення про

об'єкт, вона також визначає спосіб і стиль мислення» та «узгоджується з експресивно-емоційною функцією практичної мови». Метафора викликає емоції через звернення до асоціацій та образного мислення [Арутюнова 1990].

Під гіперболою розуміється прийом навмисного, образного, нереального перебільшення будь-якої ознаки, предмета, явища або дії, який одночасно служить як для посилення міри ознаки, так і для передачі індивідуального емоційного та естетичного сприйняття цієї ознаки. розуміються фразеологізми, прототипи яких є навмисне спотворення реальності. У рамках реалізації механізму гіперболи протиставляються два далеко стоять один від одного заходи ознаки – реальна і перебільшена.

Прийом персоніфікації полягає у наділенні рослин і тварин, а також неживих предметів та явищ людськими властивостями, представлення їх в обличчях. Варто зазначити, що багато дослідників ототожнюють персоніфікацію та уособлення.

Така стилістична постать, як антитеза, полягає в смисловому протиставленні порівнюваних понять. Антитеза дає можливість автору наголосити на несумісності явищ, якостей, ознак. Мовні одиниці, які становлять основу антитези, найбільш точно і повно реалізують свої експресивні можливості, допомагаю висловити свої емоції, що говорить, а також привернути увагу адресата.

Роль використання повторів, як засобу вираження емоцій, досить важлива, і ця фігура мови є характерною для емоційного впливу мови. Для повторів властива підсилювально-видільна функція, вони дозволяють емоційно, що говорить, виділити інформацію. Використання повторів є рисою, властивою емоційному мовленню.

Всі види повторів виконують емотивно-експресивну функцію, яка полягає у надмірності повтору в номінативному плані, при цьому нічого не додаючи до предметно-логічної інформації. За допомогою повторів можуть бути передані різні емоції, такі як досада, гнів, подив, роздратування, тривогу, занепокоєння, сумнів, жаль та інші.

Риторичні питання та вигуки використовуються посилення виразності, емоційності, і навіть залучення уваги до того чи іншого явища, предмету, об'єкту. Риторичне питання – це фігура мови, в якій у формі питання міститься твердження. Він не вимагає відповіді, а використовується для посилення емоційності та привернення уваги. У риторичному питанні можна спостерігати протиріччя між формою, тобто питаннями структурою, і змістом, значенням повідомлення. Використання риторичного питання найчастіше пов'язані з вираженням різних емоційно-експресивних значень. Риторичне вигук – це фігура мови, в якій у формі вигуку міститься твердження. Такі вигуки посилюють вираження тих чи інших почуттів [Трощій 2010].

На початку нового століття були опубліковані нові праці з даної проблематики, в яких було далі проаналізовано вже існуючі підходи до розуміння поняття «ввічливість» і запропоновано інші погляди щодо подальшої розробки теорії ввічливості: Дж. Ілен, М. Лочер, С. Мілз, М. Сіфіаноу, Р. Уотс та ін.

Зробивши аналіз існуючих підходів до трактування теорії ввічливості, Б. Фрейзер виділив чотири основні концепції:

- 1) ввічливість як соціальна норма;
- 2) ввічливість як максими спілкування;
- 3) ввічливість як захист «обличчя»;
- 4) ввічливість як дотримання контракту спілкування [Григорьева 2009, р. 36].

Підходи Р. Лакоффа та Дж. Ліча базуються та спираються на Принцип Кооперації (ПК) максими кооперації П. Грайса. У своїх чотирьох максимах П. Грайс [Grice 1975] відмітив, що для максимально ефективною співпраці під час спілкування люди роблять це в самій інформативній, правдивій і зрозумілій формі. Склавши ПК Грайса та свій Принцип Ввічливості (ПВ), Ліч стверджує, що ПВ є тим необхідним доповненням до ПК, бо рятує його від серйозних проблем і є засобом зменшення конфронтації в дискурсі.

Ввічливість Ліч визначає як набір стратегій, проте, не уточнює їх. Дж. Ліч розглядає ввічливість як область риторичної прагматики. Він відзначає, що принцип ввічливості більшою мірою регулює спілкування, чим принцип кооперації: науковець підтримує соціальну рівновагу і дружні взаємини між співбесідниками і дає зрозуміти, що, перш за все, вони зацікавлені в співпраці один з одним [Leech 1983, p.82]

Лінгвістка Робін Лакофф виокремила три правила, які визначають основи мовного такту для успішних взаємовідносин. Дотримуючись їх, людина користується етикою мовного спілкування, враховуючи вплив своїх слів на співрозмовника. Сутність правил полягає в тому, щоб: не нав'язуватися, вислуховувати співрозмовника, бути доброзичливим [Lakoff 1973].

Перше правило виражається у закономірності: чим більш категорично людина висловлює свою думку, тим менш слухач схильний погодитися з нею, бо категоричність сприймається як прагнення нав'язати своє бачення світу. Для зняття категоричності в англійській мові використовуються модальні дієслова: *could, might, should and wouldt* та вставні конструкції, такі як: *supposed to be, be likely to, be supposed to be* та інші.

Друге правило Р. Лакофф виражається в тому, що зворотній зв'язок між слухачем та адресантом є невід'ємною частиною взаємоповаги. Взаємодія між ними також необхідна для встановлення кількості поданої інформації слухачеві.

Відомо, що проявлення позитивних емоцій допомагає залучитися підтримкою слухача. Отже усмішка є ключем для встановлення доброзичливих зв'язків, про що і говорить останнє правило Р. Лакофф.

П. Браун і С. Левінсон виділяють чотири основних типи стратегій ввічливості:

1) стратегія «bald on record», коли той, хто говорить, не намагається пом'якшити рівень загрози для того, що слухає. (напр. “*Help me!*”,

“*Beware!*”);

2) стратегія позитивної ввічливості демонструє, що ви визнаєте бажання вашого слухача, а також підтверджує дружність і взаємність ваших взаємовідношень;

3) використовуючи стратегію негативної ввічливості мовець здійснює певний натиск, що створює загрозу його свободі;

4) непряма стратегія “off – record”, коли мовець намагається уникнути актів, що можуть нести загрозу свободі співрозмовника, за допомогою натяків і імплікацій з метою спонукати слухача самому здогадатися про те, чого хоче той, що говорить. (“*I heard that you play the piano perfectly...*”) [Brown 1987, p. 131].

П.Браун і С.Левінсон виділяють декілька правил використання типу допустимих мовних актів в залежності від спілкування поза лінгвістичного контексту (наприклад, при наказу чи проханні). В цих правилах були освітлені такі моменти як: питання-табу в англійській мові (питання про віросповідання, національну приналежність, зарплату, тощо), допустимий зміст мовного акту. Правила включають наступні положення – не переривати співрозмовника під час бесіди, говорити треба досить голосно, чітко, щоб співрозмовник розумів кожне слово та дотримуватися постулатів мовного спілкування.

Лінгвіст Х. Грайс ввів ці аксіоми комунікації та розкрив їх у вигляді чотирьох правил:

1) постулат якості/щирості (повідомлення не повинно бути помилковим або не мають під собою належних підстав);

2) постулат інформативності (розуміння повідомлення залежить від його інформативності);

3) постулат відносин (вислів має бути по суті, чітким та зрозумілим; перехід співрозмовника до нового предмету розмови є сигналом про зміну теми);

4) постулат модальності (вибір мовного коду, лексичних та граматичних засобів) [Grice 1975, p.44].

М. Клайн дослідив на практиці постулати Х. Грайса та прийшов до певних висновків [Clune 1994]. Дотримання правила якості може призвести до міжкультурним конфліктам, бо воно зачіпає питання ввічливості, гармонії або співчуття до співрозмовника. Правило інформативності стосується теми спілкування, саме через це важко дати оцінку цьому.

М. Клайн додає свої корективи до правила комунікації Х. Грайса наступним чином:

1) постулат якості: не говори того, про що бракує освіченості, формулою висловлювання, щоб надалі ти мав змогу захистити його в плані відповідності нормам твоєї культури;

2) постулат модальності: уникай двозначності у будь-якому випадку; формулою висловлювання такої довжини, яка диктується метою розмови та дискурсивними правилами твоєї культури.

Крім того, М. Клайн додає наступні правила:

1) освітлюй свої комунікативні цілі настільки, наскільки це допускають правила ввічливості;

2) враховуй в своєму висловлюванні все те, що ти знаєш або можеш припустити про комунікативних очікуваннях твого співрозмовника.

Правила Х. Грайса також доповнюються і коригуються постулатами ввічливості Дж. Ліча [Leech 1983]. До них входять:

1) постулат великодушності (мінімум зручностей для себе і максимум співрозмовнику);

2) постулат такту (роби так, щоб йому було максимально зручно, запобігай чинити незручностей співрозмовнику);

3) постулат схвалення (зводь до мінімуму негативну оцінку зі сторони інших);

4) постулат симпатії (зводь до мінімуму антипатію між собою та

співрозмовником, прагни до максимальної симпатії).

5) постулат скромності (менше похвали до себе, більш критики);

6) постулат згоди (зводь до мінімуму розбіжність думок між собою та співрозмовником, прагни до максимального порозуміння);

Дж. Ліч розглядає важливість ввічливості в підтримці доброзичливих відносин між партнерами для досягнення взаєморозуміння та соціальної рівноваги. Він розробив їх для різних іллокутивних актів (тобто ствердження, питання, наказ тощо) з урахуванням того, що деякі з них за своєю природою несуть у собі позитивний відтінок ввічливості (наприклад, прохання виконати дію) або негативний (наказ). [Leech 1983, p. 113].

Іллокутивні акти розрізняють по ряду ознак. Американський логік і філософ Дж. Серль розробив власну унікальну та універсальну їх класифікацію. Базовим елементом послугувала група ознак, яку філософ називає напрямками відмінностей між іллокутивними актами. Найбільш важливі ознаки автор виділяє нижче:

1) мета, з якою мовець звертається до іншої людини (для наказу характерне спонукання до дії, для обіцянки – прийняття зобов'язання, для тощо);

2) внутрішні відчуття мовця та його бажання (при обіцянці головними є наміри, при подяці – почуття подяки, при проханні – бажання);

3) особливості пропорціонального змісту мовного акту (наприклад, у передбаченні висловлювання відноситься до майбутнього часу, в той час, як для донесення характерне вживання теперішнього або минулого);

4) зв'язок мовного акту з позамовними законами (для прикладу розглянемо ситуацію призначення будь-кого своїм заступником. Цей акт зазвичай оформляється у вигляді документа та передбачає існування певної організації, в рамках якої мовець повинен бути наділений відповідними повноваженнями, частиною яких він за допомогою даного мовної акту наділяє іншого члена цієї організації) [Храковский 2003, с 48].

Таким чином, у трактуванні Дж. Ліча категорія ввічливості і принцип кооперації однаково значущі в прагматиці і знаходяться на рівних відносинах. З цього випливає, що вони мають рівну пояснювальну силу.

Г. Каспер зробив великий внесок у теорію ввічливості, розглянувши феномен грубості та грубої поведінки. За його теорією, грубість ділиться на невмотивовану і мотивовану. Мотивовану грубість слід розмежувати на такі підвиди:

- а) грубість, яку викликав брак контролю;
- б) стратегічна грубість;
- в) іронічна грубість.

Стратегічна грубість призначена для того, щоб мовець, використовуючи цю стратегію, мав змогу досягти певної мети, яку він переслідує у розмові. Але вона не надає право співрозмовнику давати відповідь тією ж стратегією [Lakoff 1973, p. 107]. Таким чином, принцип ввічливості, належить до області етикетної поведінки, бо регулює відносини між особистістю і суспільством.

Прямолінійність в розмові англійці згладжують різними способами. Значний ефект досягається за допомогою стратегії віддалення. П. Браун і С. Левінсон відзначають, що ввічливість досягається добре розробленим набором конвенціональних стратегій, спрямованих на те, щоб продемонструвати співрозмовнику визнання його незалежності, особистої автономії, запевнити у відсутності намірів з боку мовця порушити існуючі між ним і адресатом кордону і в разі необхідності замаху на свободу адресата мінімізувати імпозиції, вплив на нього [Brown, Levinson 1978, p. 145].

Цей прийом передбачає використання ряду структур (модальні дієслова, умовний спосіб, питальні конструкції, пасивний стан і ін.), які надають висловлювань деяку недомовленість і роблять їх тим самим більш ввічливими, а також визначають необхідну відстань між співрозмовниками, що дозволяє відчувати зручність при комунікації. Всі ці граматичні засоби пов'язані з категорією модальності. Як пише Т. В. Ларіна, одиниці

модальності виступають як найважливіший засіб мови, яке допомагає досягти наступних стратегічних цілей: уникнути прямого впливу мовця, висловити невпевненість в можливості здійснення названого дії; надати можливість адресату не здійснюють його. [Ларина 2004 с. 189].

Мовна ввічливість відображується у етикетно-мовній комунікації. Ритуальний аспект є одним з важливих аспектів теорії ввічливості. Він був виявлений і досліджений багатьма лінгвістами та культурологами. Однак Е. Гоффман був першим, хто виявив ритуальний характер ввічливості і підкреслив його значення для розуміння поняття та природи ввічливості. Він дослідив ритуальну ввічливість та визначив її як форму соціальної поведінки, що визначається прийнятими в суспільстві формами поведінки.

Вибір моделі поведінки у характерних тісно зв'язаний з поняттям норми. З одного боку, нормою є найбільш стійкі реалізації мовної системи, так чи інакше прийняті суспільством як зразковий, правильний та обов'язковий феномен, з іншого – це набір правил, який визначає стратегію вибору одного з конкуруючих варіантів в залежності від соціальної ситуації. Поняття норми служить базою при описі мовної поведінки та при визначенні поняття ввічливості. Норма являє собою переважну форму вираження комунікативної мети у спілкуванні. Відхилення та розрізнення від норми може бути підкреслено чемним ставленням (тобто ввічливістю) чи нелюб'язним відношенням до адресата (грубістю). У мові є багато універсальних засобів для вираження ввічливості або неввічливості. У більшості випадків інтерпретація ввічливої чи неввічливої форми проводиться стосовно до того, що є нормою, прийнятої для даної комунікативної ситуації в даному національно-культурному соціальному колі.

З цього слідує, що ввічливість, як лінгвістичний феномен, розглядалась багатьма вітчизняними та закордонними мовознавцями та лінгвістами. Проблематика чемності складається з таких питань: дефініція поняття ввічливості, розробка теорій ввічливості, вивчення соціально-психологічних

чинників та причин прояви чемності чи неввічливості, визначення функцій та форм чемної поведінки у суспільстві.

Лінгвісти розглядають категорію ввічливості як загальну стратегію мовної поведінки, аналізуючи особливості мовних ситуацій, соціального оточення та іллокутивні акти.

Різні автори запропонували свої унікальні різновиди класифікації ввічливості. На їх прикладі демонструється вплив величезного спектра факторів та залежність вербальних проявів від цих чинників. Кожна класифікація розглядає головну мету у визначенні способів, якими повинні керуватися співрозмовники для досягнення успішного та продуктивного результату розмови.

Дотримання правил ввічливості при спілкуванні носіїв мови становить важливу лінгвістичну та соціальну роль. Мовний етикет також складає важливу роль у житті англійців. Роль, як в особистісному, так і в інституціональному спілкуванні грає менш важливу роль, чим формульні моделі поведінки у спілкуванні.

Принципів ввічливості накладають певні обмеження на поведінку мовця. Вони полягають в тому, щоб враховувати інтереси та думки партнера, зважати увагу на його бачення, почуття та бажання.

РОЗДІЛ 2.

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ МОДАЛЬНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

2.1 Фонетичні засоби вираження модальності

Фонетичні засоби дуже важливі і відіграють суттєву роль у вираженні модальності. Як було зазначено раніше вище, модальність виражає ставлення мовця, вона робить все, щоб справити потужний вплив на слухача.

Хоч засоби вираження категорії модальності майже ідентичні, слід зазначити, що найчастіше в українській мові модальність виражається за допомогою лесичних засобів, а саме завдяки модальним часткам та модальним прислівникам. Використання цих залежить від контексту, але в більшості випадків це залежить від перекладача та його власного бажання прикрасити тта додати емотивності у текст перекладу.

Досить часто при перекладі лінгвісти застосовують фонетичний засіб вираження модальності. У перекладі модальність може підкреслюватись логічним та емпатичним наголосом, що падає на підмет чи займенник *you* (ти, ви).

Також важливу роль у вираженні модальності відіграє інтонація. За допомогою інтонаційних засобів виражаються різні модальні значення (навіювання, напоумлення, припущення, сумнів, упевненість тощо). Також задля вираження різних модальних значень дуже важливо використовувати інотаніційні засоби. У науковій літературі фонетичні засоби вираження модальності вивчені недостатньо, хоча деякі вчені приділяли цьому напряму особливу увагу. Палмер робить висновок, що різні моделі стресу виражають різні типи модальності. Інтонація – єдиний загальнодопустимий засіб вираження модальності. Це просодичний елемент, який дає інформацію про

зміст висловлювань, таких як імперативи, декларативи та вигуки, крім того, інтонація дає інформацію про особистість мовця [Palmer 1979].

Модальна інтонація являє собою найвищий рівень смислової організації, який може бути досягнутий інтонацією. Минув досить довгий час, щоб мелодія мови стала маркером модальних категорій. Модальна інтонація, наприклад питальні інтонаційні моделі позначають питальну модальність, змістом якої є значення прохання.

"What do you make of that?" asked Holmes [Doyle 1893, p. 34]. – "Що ви про це думаєте?" - запитав Холмс.

Perhaps, Mr. Wilson, you would have the great kindness to recommence your narrative? [Doyle 1891, p. 1] – Не могли б ви, Містер Уілсон, продовжити свою розповідь?

Well, would you please, sir, march upstairs, where we can get a cab to carry your Highness to the police-station? [Doyle 1891, p. 9] – Будь ласка, сер, підніміться наверх і будьте ласкаві сісти в кєб, який відвезе Вашу Світлість в поліцію.

Would you please speak to them? [Doyle 1903, p. 5] – Не могли б ви поговорити з ними.

Could you please clean up the living room? [Doyle 1881, p. 1] – Не могли б ви прибрати у вітальній?

Модальні дієслова англійської мови відповідають в українській мові модальним словам, часам та способам, а також модальним дієсловам. Часи та спосіб в однаковому ступені використовуються для передачі модальності як в англійській, так і українських мовах. Але англійські часи та способи можуть відповідати в українській мові модальним словам, часткам, модальним дієсловам та, звичайно ж, часам і способам. Англійські модальні слова відтворюються в українській мові модальними словами, частками, часами, способами [Рецкер 1974, с. 171].

У своєму творі «Пригоди Шерлока Холмса» британський письменник А. К. Дойл найчастіше вдається до простих модальних присудків, таких як *must*,

can / could, may / might, should, would, ought to. Прослідкувати цю закономірність можна на основі наступних прикладів:

Grit in a sensitive instrument, or a crack in one of his own high-power lenses, would not be more disturbing than a strong emotion in a nature such as his [Doyle 1893, p. 3]. – Пісок у чутливому інструменті чи тріщина в одній із його власних світлодіодних лінз **не будуть** більше тривожними, ніж сильні емоції в такій природі, як його.

Як відомо, модальне дієслово *would* використовується у ввічливих проханнях, а також у здогадках та припущеннях. У даному прикладі Вотсон, від імені якого ведеться вся розповідь, повідомляє читача про те, яким він сам бачить видатного детектива Шерлока Холмса, відомого своїм дедуктивним, аналітичним складом розуму, і який дуже рідко може дозволити собі таку «слабкість» як почуття. За допомогою проведення такої паралелі під час викладу своєї думки (її суб'єктивність вже свідчить про модальність), модальне дієслово *would* допомагає створити таке яскраве порівняння.

As I passed the well-remembered door, which must always be associated in my mind with my wooing and with the dark incidents of the Study in Scarlet [Doyle 1893, p. 4]. – Коли я проходив повз двері, що добре пам'ятав, які **повинні** були завжди асоціюватися в моїй пам'яті з моїми залицяннями та темними подіями в кабінеті.

У даному випадку маємо справу з модальним дієсловом *must*. Для нас цей приклад цікавий через свою, так би мовити, «подвійну модальність». Тут дієслово *must* не стільки виражає необхідність, сувору потребу, скільки загальну асоціацію, яка не може не виникнути на фоні минулого досвіду оповідача. Під «подвійною модальністю» мається на увазі не один засіб вираження цієї категорії, адже модальність у цьому випадку підсилюється за допомогою фрази “associated in my mind”.

Складний модальний присудок з *shouldt* використовується для висловлення морального обов'язку, при порадах та інструкціях, або ж, як у

наведеному нижче прикладі, для висловлення прикрості про щось, що сталося або не сталося в минулому:

*Indeed, I **should** have thought a little more. Just a trifle more, I fancy, Watson* [Doyle 1893, p. 5]. – Дійсно, я **мав би** ще трохи подумати. Мені здається, *Ватсоне, трохи більше.*

Це слова Шерлока, котрий засмутився через те, що склав поспішні висновки. Цей «настрій» висловлення інтенсифікується за допомогою використання модального слова *indeed*, що виражає підсилення.

Шляхом вживання модального дієслова *would* автор передає припущення, як у наступних прикладах:

*And yet it **would** be the blackest treachery to Holmes to draw back now from the part which he had intrusted to me* [Doyle 1893, p. 24]. – *І все ж для Холмса було б найчорнішою зрадою відступити зараз від тієї ролі, яку він мені доручив.*

*She **would** rush to secure it* [Doyle 1893, p. 25]. – *Вона поспішала б його захистити.*

*As a lover he **would** have placed himself in a false position* [Doyle 1893, p. 3]. – *Як коханець, він поставив би себе в хибне становище.*

Знову ж таки, під час оповіді герой вдається до міркувань. Він згадує події, вчинки Шерлока Холмса, його характер, тому і їх суб'єктивність виражається за допомогою модального дієслова *would*.

Насправді, *would* є одним із найбільш поширених модальних дієслів. Відтінки його значень охоплюють припущення, здогадки, ввічливі пропозиції та прохання, застосовується це дієслово також і в утворенні умовного способу.

Варто також звернути увагу на наступні приклади. Дані вирази не можна вважати суто модальними, однак у наведених нижче прикладах ми маємо справу саме з модальним забарвленням цих фраз:

*Your Majesty, **as I understand**, became entangled with this young person, wrote her some compromising letters, and is now desirous of getting those letters back* [Doyle 1893, p. 12] – *Ваша величність, як я розумію, заплуталася з цією*

молодою людиною, написала їй кілька компрометуючих листів і тепер бажає отримати ці листи назад.

I can't imagine. I suppose that you have been watching the habits, and perhaps the house, of Miss Irene Adler [Doyle 1893, p. 15]. – Я не можу уявити. Я припускаю, що ви спостерігали за звичками, а можливо, і за домом міс Ірен Адлер.

I fear that I bore you with these details, but I have to let you see my little difficulties, if you are to understand the situation [Doyle 1893, p. 17]. – Боюся, що я втомив вас цими подробицями, але я повинен дозволити вам побачити мої маленькі труднощі, якщо ви хочете зрозуміти ситуацію

У наведених вище прикладах проілюстровано такі модальні значення як припущення (“*as I understand*”, “*I suppose*”), відношення оповідача до висловлювання (“*I fear*”).

До модальних слів, що виражають впевненість належать слова *of course, to be sure, no doubt, naturally* тощо:

I am sure you could never guess how I employed my morning, or what I ended by doing [Doyle 1893, p. 15]. – Я впевнений, що ви ніколи не здогадаєтесь, як я провів свій ранок, чи чим закінчив.

“What do you make of that?” asked Holmes [Doyle 1893, p. 34]. – “Що ви про це думаєте?” - запитав Холмс

The name of the maker, no doubt; or his monogram rather [Doyle 1893, p. 7]. – Ім'я виробника, без сумніву; точніше його монограма.

Такі модальні слова характерні, здебільшого, для живого спілкування, в діалогах. Вони належать до лексичних засобів вираження категорії модальності. За допомогою них підсилюється первісна інтенція того, про що повідомляється.

До модальних слів, що вживалися в українському варіанті перекладу твору А. К. Дойла відносимо: *справді, як на мене, наскільки я розумію, очевидно, схоже, напевно, певно, можливо, скоріше, безперечно, здається тощо.* Слова *скоріше, здається* передають модальність припущення,

здогадки і відповідають таким модальним словам в оригінальному творі як *porather, itseemsthat*. «Функціональна місткість модальних слів із значенням невпевненості визначається їх здатністю виражати як логіко-сміслові, так і емоційно-експресивні відтінки. Використовуючи такі слова, мовець виражає свою логічну оцінку достовірності висловлювання». Проте, на жаль, модальні слова української мови не такі багатофункціональні, як модальні дієслова англійської мови, в результаті чого зустрічаються випадки, коли категорія модальності у перекладеному творі випускається.

As I passed the well-remembered door, which must always be associated in my mind with my wooing, and with the dark incidents of the Study in Scarlet, I was seized with a keen desire to see Holmes again, and to know how he was employing his extraordinary powers [Doyle 1892, p. 4]. – *І от, коли я вже поминув був добре знайомі двері, що завжди будуть пов'язані в моїй пам'яті з тим часом, коли я був закоханий, і з похмурими подіями «Етюда у ясно-червоних кольорах», мене **раптом** обійняло нестримне бажання навідати Холмса, дізнатися, в який спосіб він застосовує свої незвичайні здібності.*

В оригіналі ми маємо “*the well-remembered door, which must always be associated*”, натомість в перекладі модальне значення замінено на форму майбутнього часу.

2.2 Лексичні засоби вираження модальності

Засоби вираження ввічливості на письмі можна поділити на три основні групи: лексичні, граматичні та синтаксичні. Розглянемо кожну групу детальніше.

Розглядаючи лексичну групу, неможливо не помітити, що носії мови не рідко вдаються до загальнолітературної лексики. Універсальними засобами ввічливості на лексичному рівні є не тільки фрази-кліше, а й емоційно

забарвлені слова. Але вони не завжди такі слова вживаються в стійких фразях для виразу ввічливості.

Сучасна англійська мова наповнена фразами, що виражають різного роду комунікативні значення: вітання, подяки вибачення, відмови, згоди тощо.

Такі одиниці неоднорідного компонентного складу, структурної організації та ступеня стійкості, специфіка яких обумовлена спеціалізацією комунікативного наміру і інтонації говорючого, різного роду особистісних смислів, пов'язаних з мовцем, можна окреслити у понятті розмовних кліше.

Присутні в мовній свідомості носіїв англійської мови, вони використовуються ними автоматично у відповідних мовних ситуаціях. Ми розглядаємо і кліше, і всі інші лексичні одиниці, що виражають модальність та ввічливість на прикладах творів А. К. Дойла.

До лексичних засобів вираження модальності відносяться різні форми звертань. Звертаннями в першу чергу це імена людей, назва осіб по ступеню споріднення, положенню в суспільстві, професії, заняття, посади, звання, національна або вікова ознака.

На сьогодні в сучасній англійській мові дуже популярні форми звернень, які виражають позитивне ставлення мовця до адресата. Серед них можна згадати *dear, companion, friend*. Тут і надалі переклад автора.

*There is no mystery, my **dear** madam.* [Doyle 1892, p. 1] – Тут немає ніякої містики, моя **люба**.

*You could not possibly have come at a better time, my **dear** Watson.* [Doyle 1891, p. 1] – Ви не могли б прийти в кращий час, мій **любий** Вотсон.

*I ask you not merely because my **friend** Dr. Watson has not heard the opening part but also because the peculiar nature of the story makes me anxious to have every possible detail from your lips.* [Doyle 1891, p. 1] – Я прошу вас не просто тому, що мій **друг** доктор Вотсон не почув початку вашої історії, а й тому, щоб я не пропустив жодної деталі.

*See what you can make of that, **friend** Watson* [Doyle 1892, p. 8] – Подивимося, **друже** Вотсон, як вам вдасться впоратися з цим завданням.

Найбільш вживаною формою ввічливого поводження є вживання поєднання *Mr.*, *Mrs.*, або *Miss* (для молодої дівчини або незаміжньою жінки) + прізвище того (той), до кого звертаються. До викладачів / вчителів в школах Британії діти звертаються *Mr.* і прізвище або *Sir*; до викладачки / вчительці *Miss* + дівоче прізвище, навіть якщо вона заміжня. У США форма звертання до вчителя та ж, а до вчительки – в залежності від сімейного стану: *Mrs* + прізвище по чоловікові.

Ввічлива форма звернення до жінки – *Madam*. Відповідна форма звернення до чоловіка *Sir*. Причому дана форма звернення використовується не тільки по відношенню до чоловіка, але і, як правило, тільки чоловіком. Жінки цю форму не вживають.

Sir, I can stand this strain no longer. [Doyle 1892, p. 2] – **Сер**, я більше так не можу.

Yes, sir, that be the house of Dr. Grimesby Roylott. [Doyle 1892, p. 6] – Так, **сер**, це будинок Грімсбі Ройлотта.

Good morning, madam. [Doyle 1892, p. 1] – Доброго ранку, **мадам**.

Good-afternoon, Miss Stoner. [Doyle 1892, p. 2] – Доброго дня, **міс** Стонер.

Звертаючись до великої аудиторії носії мови часто вдаються до «*ladies and gentlemen*». Звернення до однієї людини часто супроводжується такими ввічливими формами звертання, як: *sir, madam, miss, lady, gentleman*. Інколи при звертанні вживається назва професії людини: *doctor, detective, teacher, professor*.

I think that I have seen enough now, Miss Stoner, and with your permission we shall walk out upon the lawn. [Doyle 1892, p. 4] – Я дізнався все, що мені потрібно, а тепер з вашого дозволу ми пройдемося по галявині.

You will first make a note, Doctor, of the paper and the date. [Doyle 1892, p. 3] – А ви, **доктор**, запишіть, будь ласка, що це за газета і від якого вона числа.

Now, it is a fact, gentlemen, as you may see for yourselves, that my hair is of a very full and rich tint, so that it seemed to me that if there was to be any competition in the matter I stood as good a chance as any man that I had ever met.

[Doyle 1892, p. 5] – *Як ви бачите, джентльмени, у мене справжнє яскраворуде волосся вогненно-червоного відтінку. І мені здається, якщо справа дійде до змагання рудих, у мене, мабуть, буде шанс зайняти посаду, що звільнилася.*

В англійській мові засобами вираження модальності на лексичному рівні виступають модальні слова (*maybe, perhaps, possibly, probably* тощо) та вирази, які синтаксично виконують функцію вставних слів, що зазвичай відносяться до всього речення. Детективні оповідання, зважаючи на особливий виклад думок детективів, сповнених припущень, є гарним прикладом для того, аби в цьому пересвідчитися:

*There will **probably** be some unpleasantness* [Doyle 1893, p. 20]. – **Напевно**, буде якась неприємність.

*I think, **perhaps**, it is almost time that I prepare for the new role I have to play* [Doyle 1893, p. 21]. – Я думаю, що, **мабуть**, настав час підготуватися до нової ролі, яку мені належить зіграти.

*If the former, she had **probably** transferred the photograph to his keeping. If the latter, it was less **likely*** [Doyle 1893, p. 34]. – Якщо перше, то вона, **ймовірно**, передала фотографію йому на зберігання. Якщо останнє, то воно було менш **імовірним**.

Як було наведено у прикладах, ці модальні слова (*maybe, perhaps, possibly, probably* тощо) виражають сумнівні припущення. Також вони можуть стояти в будь-якій частині речення.

Модальне забарвлення мають також слова *likely/unlikely*, які використовуються на позначення ймовірності або ж неймовірності тієї чи іншої події відповідно:

*I have been too busy to think of food, and I am **likely** to be busier still this evening* [Doyle 1893, p. 19]. – Я був занадто зайнятий, щоб думати про їжу, і я, **ймовірно**, буду зайнятий ще цього вечора.

*It is most **unlikely** that she carries it about with her. It is cabinet size* [Doyle 1893, p. 22]. – **Навряд** чи вона носить його з собою. Він розміру шафи. За допомогою модальності та апроксиматорів наприклад: *perhaps, probably,*

possibly, it seems, I think, may, мовних засобів вираження умови (та їх комбінування) також зменшується категоричність, висловлювання, а отже, і вплив на адресата:

Perhaps, Mr. Wilson, you would have the great kindness to recommence your narrative? [Doyle 1891, p. 1] – **Не могли б ви, Містер Уїлсон, продовжити свою розповідь?**

Now, if you cared to apply, Mr. Wilson, you would just walk in; but perhaps it would hardly be worth your while to put yourself out of the way for the sake of a few hundred pounds. [Doyle 1891, p. 1] – **Якщо ви хочете скористатися цією пропозицією, мистер Уїлсон, то вам потрібно тільки пройтись до контори Спілки рудих. Але є для вас сенс відволікатися від вашого основного заняття заради декількох сотень фунтів?**

Well, perhaps, after all, it is of some little use. [Doyle 1891, p. 11] – **Мабуть, я дійсно приношу деяку користь.**

You may place considerable confidence in Mr. Holmes, sir. [Doyle 1891, p. 8] – **Можете цілком покластися на містера Холмса, сер.**

I hope that I may have the pleasure of introducing you to-night. [Doyle 1891, p. 7] – **Сьогодні вночі я буду мати задоволення представити його вам.**

These are daring men, and though we shall take them at a disadvantage, they may do us some harm unless we are careful. [Doyle 1891, p. 9] – **Вони сміливі люди і, хоч ми нападємо на них раптово, вони можуть заподіяти нам чимало шкоди, якщо ми не будемо достатньо обережні.**

I think that I mentioned to you that the doctor kept a cheetah and a baboon. [Doyle 1892, p. 4] – **Я, здається, вже говорила, що у доктора жили гепард і павіан.**

I have almost every link in my hands, and all the proofs which I could possibly need, so there is little which you need tell me. [Doyle 1892, p. 7] – **Я знаю майже все, у мене в руках майже всі докази, і ви не багато зможете додати.**

I suppose that you could not possibly whistle, yourself, in your sleep? [Doyle 1892, p. 4] – **Сподіваюся, що ти не свистиш уві сні.**

*It is my strong impression that I heard it, and yet, among the crash of the gale and the creaking of an old house. I **may** possibly have been deceived.* [Doyle 1892, p. 4] – Мені здається, що я чула ці звуки, однак мене могли ввести в оману і завивання бурі і потріскування старого будинку.

*Amid the action and reaction of so dense a swarm of humanity, every possible combination of events **may** be expected to take place, and many a little problem will be presented which **may** be striking and bizarre without being criminal.* [Doyle 1891, p. 7] – В такому колосальному людському вулику **можливі** будь-які комбінації подій і фактів, виникає маса незначних, але загадкових і дивних пригод, хоча нічого злочинного в них немає.

Вплив на співрозмовника стає менше, коли адресант використовує у своїй мові слова обережного прогнозу. Задля цього використовуються мовні засоби вираження епістемічної модальності, а також поступки та протиставлення (типу *hopefully; however; otherwisetoщо*):

*Both door and window were only open for a very short time, **however**.* [Doyle 1903, p. 8] – У цій кімнаті були відкриті і двері і вікно, **але** на дуже короткий час.

*I did not gain very much, **however**, by my inspection* [Doyle 1892, p. 2] – **На жаль**, мої спостереження не дали майже ніяких результатів.

*You will excuse me, **however**, if I speak frankly to you.* [Doyle 1903, p. 9] – Однак, **сподіваюся**, ви дозволите мені сказати вам кілька відвертих слів.

*We had, **however**, an aunt, my mother's maiden sister. Miss Honoria Westphail, who lives near Harrow, and we were occasionally allowed to pay short visits at this lady's house.* [Doyle 1892, p. 3] – **Щоправда**, у нас є незаміжня тітка, сестра нашої матері, міс Гонорія Уестфайл, вона живе поблизу Харроу, і час від часу нас відпускали погостювати у неї.

***Otherwise** the fumes of powder could not have been blown so rapidly through the house.* [Doyle 1903, p. 6] – **В іншому випадку** запах пороху не поширився б з такою швидкістю по всьому будинку.

*You fail, **however**, to reason from what you see.* [Doyle 1903, p. 2] – **Проте** ви не розумієте, що ви бачите.

*He has, **however**, retained some degree of self-respect.* [Doyle 1882, p. 6] – **Однак**, він зберіг певну ступінь самоповаги.

*That, **however**, I shall determine by a very simple test if we have an answer to our advertisement.* [Doyle 1902, p. 4] – Все дуже скоро проясниться, якщо хтось відкликнеться на наше оголошення.

*In the last century, **however**, four successive heirs were of a dissolute and wasteful disposition, and the family ruin was eventually completed by a gambler in the days of the Regency.* [Doyle 1882, p. 7] – **Але** в минулому столітті чотири покоління підряд проходили сімейний стан, а потім закінчили один із заповідачів, страшний ігровий, остаточно не розірвавши сім'ю в час регентства.

*A month ago, **however**, a dear friend, whom I have known for many years, has done me the honour to ask my hand in marriage.* [Doyle 1882, p. 4] – Ще місяць тому один близький мені чоловік, якого я знаю багато років, зробив мені пропозицію.

*This incident gives zest to our investigation, **however**, and I only trust that our little friend will not suffer from her imprudence in allowing this brute to trace her.* [Doyle 1882, p. 7] – Що ж, завдяки цій події наше дослідження стало ще цікавіше. **Сподіваюся**, що наша приятелька не постраждає від того, що так необдуманно дозволила цій худобі вистежити себе.

Вигук «*please*» виступає типовим маркером ввічливих прохань:

*Well, would you **please**, sir, march upstairs, where we can get a cab to carry your Highness to the police-station?* [Doyle 1891, p. 9] – **Будь ласка**, сер, підніміться наверх і будьте ласкаві сісти в кєб, який відвезе Вашу Світлість в поліцію.

*Now, Mr. Hilton Cubitt, **please** continue your most interesting statement.* [Doyle 1903, p. 5] – Містер Хілтон Кьюбі, **продовжуйте** свою цікаву розповідь.

He could do many things if he pleased. [Doyle 1903, p. 7] – **При бажанні**, він був здатний на багато що.

Would you please speak to them? [Doyle 1903, p. 5] – **Не могли б ви** поговорити з ними.

Could you please clean up the living room? [Doyle 1881, p. 1] – **Не могли б ви** прибрати у вітальній?

Розглянемо детальніше засоби виразу ввічливого вибачення. Для цього носії мови вдаються до вживання наступних лінгвістичних одиниць: *excuse me, I am sorry, sorry*. Вираз «*Excuse me*» за частіше вживається перед проханням. Для пом'якшення негативної думки після виразу вживають сполучник «*but*». Необхідно відзначити те, що додаючи ще одну лексичну одиницю *really*, співрозмовник робить свій вислів більш ввічливим.

Excuse me, I know everything of it. [Doyle 1882, p. 7] – **Прошу вибачення**, але я знаю все.

You will excuse me for a few minutes while I satisfy myself as to this floor. [Doyle 1882, p. 4] – **Вибачте**, якщо я затримаю вас на кілька хвилин: мені хочеться гарненько оглянути підлогу.

You will excuse me, however, if I speak frankly to you. [Doyle 1903, p. 9] – **Однак, сподіваюся, ви дозволите мені** сказати вам кілька відвертих слів, *You will, however.*

I am sure, excuse me for taking an obvious precaution. [Doyle 1903, p. 4] – **Однак, сподіваюся, ви вибачте мене**, якщо я прийму деякі запобіжні заходи.

Very sorry to knock you up, Watson. [Doyle 1882, p. 1] – **Мені дуже шкода**, що розбудив вас, *Уотсон*.

I am sorry to hear you say that. [Doyle 1903, p. 3] – **Мені дуже шкода** чути це.

But there is, if you will excuse my saying so, something just a little funny about it. [Doyle 1903, p. 5] – **Але в ньому, вибачте мене**, все ж є щось кумедне.

I really think, Inspector Martin, that our case is almost complete. [Doyle 1881, p. 7] – **Мені здається**, інспектор *Мартін*, що слідство майже скінчено.

Якщо говорити про подяку, то в англійці дякують за допомогу, за комплімент чи за поміч. Що ж представляє собою поняття «подяки»? Це почуття вдячності у відповідь на проявлену людьми доброту. Часом, роблячи добро, людина підсвідомо розраховуємо отримати щось натомість. Доктор Семюел Джонсон сказав: «Подяка – результат високого рівня морального розвитку людини. Ви не знайдете її серед невихованих людей ». Психолог Дейл Карнегі підкреслила те, що добро повинно бути безкорисливим. Потрібно вчити людей відповідати добром на добро і виховувати в них почуття подяки.

Для вираження подяки, крім нейтрального «*thank you*», існують такі вираження: «*thank you very much*», «*thanks a lot*», «*many thanks*», «*I'm grateful to*».

Для вираження подяки, крім нейтрального «*thank you*», існують такі вираження: «*thank you very much*», «*thanks a lot*», «*many thanks*», «*I'm grateful to*».

Thank you. That is quite settled. [Doyle 1903, p. 5] – *Дякую вам, все зрозуміло.*

Many thanks for your help, Sherlock. [Doyle 1882, p. 9] – *Дуже вам дякую, Шерлок, за вашу поміч.*

Задля підкреслення повної впевненості, що те чи інше припущення не є правдою, мовці вживають модальний дієслово *can't*.

He can't be right-handed. He writes with his left hand, I saw it.[Doyle 1882, p. 5] – *Він не може бути правшою. Він пише лівою рукою, це бачив.*

Стверджувальну форму дієсловасан можна вживати тільки для загальних припущень. Наприклад:

It can be very cold here in winter. [Doyle 1903, p. 2] – *Тут може бути дуже холодно взимку. (тобто так буває іноді)*

Модальні дієслова *might*, *may*, *could* використовуються, задля демонстрації сумніву та у мовця є певні докази на користь того чи іншого припущення.

*He **might** get a lot of important phone calls протягом day. I saw an open notepad by the phone.* [Doyle 1904, p. 5] – **Можливо**, йому часто дзвонять із важливих питань. Я бачив розкритий блокнот біля телефону.

*He **could** be a busy man. I can see a lot of notes у його notepad.*[Doyle 1892, p. 1] – **Можливо**, він зайнята людина. Я бачив багато записів у його блокноті.

*He **may** love coffee. I saw a half-finished cup на table.*[Doyle 1892, p. 8] – **Можливо**, він любить каву. Я бачив чашку з недопитим напоєм.

Задля виразу абсолютної впевненості мовець може використовувати *must*.

*He **must** have a dog. I saw dog food.* [Doyle 1892, p. 1] – У нього **має** бути собака. Я бачив корм.

Якщо ви припускаєте щось, що відбувається в даний момент, то після модального дієслова слід вживати *be + Verb + (ing)*.

*The **must be having a party**, the music is very loud* [Doyle 1892, p. 1]. – **Мабуть**, у них **зараз вечірка**, музика дуже голосно грає.

*He **can't be working today**, it is Christmas!* [Doyle 1892, p. 3] – **Не може бути**, щоби він працював сьогодні. Різдво ж!

*They **may be skiing right now**. Вони went to the mountain yesterday.* [Doyle 1892, p. 3] – **Мабуть, вони катаються** на лижах зараз. Вони піднялися на гору вчора

Більшість здогадів головного героя стосувалася подій, які вже відбулися у минулому часі. Тому для того щоб підкреслити минулий час припущення необхідно вживати конструкцію: *can't + have + Past Simple*. Таким чином мовець підкреслює минулість дії та припустить її ймовірність.

*He **can't have committed the suicide**. Він був лівим-розгалуженим, тому що на правій стороні його head.* [Doyle 1892, p. 1] – Він **не міг покінчити життя самогубством**. Поранення з правого боку, а він був шульгою.

*He **may have made himself a sandwich**. There is some bread and butter left on the table.* [Doyle 1892, p. 1] – **Можливо, він зробив собі бутерброд**. На столі залишилися хліб та олія.

*He must **have been in the middle** of a phone conversation, when someone came because he didn't hang up the receiver. [Doyle 1892, p. 1] – Мабуть, він **якраз говорив телефоном**, коли хтось прийшов, бо він не повісив слухавку.*

Дане припущення може мати такий вигляд:

*He must **have been talking** on the phone, коли someone came. [Doyle 1892, p. 1] – Мабуть, він **розмовляв телефоном**, коли хтось прийшов.*

Якщо мовцю необхідно підкреслити, що передбачувана дія тривала в минулому протягом певного часу, то після модального дієслова вживаємо have+been+verb+(ing). Також необхідно зауважити, що для опису ситуацію, не роблячи жодних припущень, у даному контексті слід вживати Past Continuous:

*He **was talking** на телефоні коли someone came. [Doyle 1892, p. 1] – Він **розмовляв телефоном**, коли хтось прийшов.*

2.3 Лексико-граматичне вираження модальності за допомогою модальних дієслів

Засоби вираження спонування на письмі можна поділити на три основні групи: лексичні, граматичні та синтаксичні. Розглянемо кожну групу детальніше.

При вираженні спонування найчастіше носії мови вдаються до використання фраз-кліше та емоційно забарвлені слова.

Присутні в мовній свідомості носіїв англійської мови, вони використовуються ними автоматично у відповідних мовних ситуаціях. Ми розглядаємо і кліше, і всі інші лексичні одиниці, що виражають зичливість на прикладах творів А. К. Дойла.

Для категоричного вираження наказу найчастіше використовуються прислівники для позначення теперішнього часу: *immediately, now,*

atonce, rightnow, instantly тощо. Через це мовець передає виконавцю, що дію треба виконати негайно. Тут і надалі переклад автора.

Now sit here and pull yourself together and give me a few clear answers.[Doyle 1926, p. 1] – **А тепер** сядьте, візьміть себе в руки і ясно відповідайте на мої запитання.

I think I can, Stackhurst. Come with me now![Doyle 1926, p. 2] – Здається, зможу. **Ходімо!**

Now let us consider this weal which extends round the right shoulder.[Doyle 1926, p. 2] – **А тепер** давайте подивимося на ось цей рубець, який оперізує праве плече.

Go now![Doyle 1924, p. 2] – **А тепер** залиште!

Now to continue our review of the situation from the time that the quarrel, if there is a quarrel, began.[Doyle 1927, p. 1] – **Продовжимо** огляд подій, що відбулися після сварки, якщо вона взагалі була.

Well, now, let us take up line B, which concerns Sir Robert. [Doyle 1927, p. 2] – Добре. Перейдемо тоді до ланцюга «Б», пов'язаного з сером Робертом.

Come instantly! [Doyle 1923, p. 1] – **Приїжджайте негайно!**

And now, Mr. Bennett, tell in your own words the incident of the letters! [Doyle 1904, p. 2] – **А тепер**, містере Беннет, розкажіть нам самі про епізод з листами.

Well, now, let us take the dates first.[Doyle 1923, p. 3] – Ну що ж, **тоді** давайте й поговоримо насамперед про ці дати.

Come now, Count. You used to shoot lions in Algeria.[Doyle 1921, p. 2] – **Облиште**, граф, ви ж колись полювали на левів в Алжирі.

Now, Count, if you will be reasonable we can do business. If not, you will get hurt. [Doyle 1921, p. 2] – **Послухайте**, граф, якщо ви будете розсудливі, ми зможемо укласти угоду, а інакше вам буде непереливки.

Now hold it to the light! [Doyle 1927, p. 1] – На, тримай ближче до світла.

Серед лексичних засобів вираження можна виділити реквестив благання, що несе у собі фразу-кліше *for heaven's sake*. За допомогою модифікатора заперечення *don't* воно також може виражати благання про нездійснення якої-небудь дії.

For God's sake, oil, opium, morphia!" he cried. "Anything to ease this infernal agony![Doyle 1926, p. 1] – **Заради Бога**, – прокричав він, – масла, опіуму, морфію! Чого завгодно, лише б припинити цей пекельний біль!

For heaven's sake, Holmes, use all the powers you have and spare no pains to lift the curse from this place, for life is becoming unendurable.[Doyle 1926, p. 1] – Холмс, **благаю вас**, зробіть все, що в ваших силах, щоб позбавити від прокляття наші місця, інакше жити тут буде неможливо.

"For heaven's sake, Holmes," he said hoarsely; "If you can see the truth in this matter, do not keep me in suspense.[Doyle 1926, p. 1] – **Заради Бога**, Холмс, – сказав він хрипко, – якщо ви в чомусь розібралися, не мучте мене.

For God's sake, give me some advice, for I am at my wit's end! [Doyle 1924, p. 1] – **Заради всього святого**, порадьте що-небудь. Я просто голову втратив.

For God's sake, what do you think, Mr. Holmes?[Doyle 1924, p. 3] – **Заради Бога**, містер Холмс, скажіть, що у вас на думці?

"For heaven's sake, Holmes," he said hoarsely; "If you can see the truth in this matter, do not keep me in suspense.[Doyle 1924, p. 4] – **Заради Бога**, Холмс, – сказав він хрипко, – якщо ви в чомусь розібралися, не мучте мене.

For God's sake, no![Doyle 1926, p. 2] – **Божже борони!**

For God's sake, say that you are not hurt! [Doyle 1924, p. 4] – Скажіть, **заради Бога**, ви не поранені?

For God's sake, not the police![Doyle 1927, p. 3] – **О**, тільки не поліцейські!

Нерідко для висловлювання наказу чи прохання у імперативі використовується така фраза як *help me*. Вона не несе у собі суворий відтінок категоричності через те, що виконавець може як виконати дію, так і не виконувати її.

Help me, Stackhurst! Let us end the murderer forever.[Doyle 1926, p. 1] –

Допоможіть мені, Стакхерст! Давайте покінчимо з вбивцею раз і назавжди.

Help me to put them out.[Doyle 1917, p. 4] – *Допоможіть мені їх виставити.*

God help me![Doyle 1892, p. 4] – *Боже, допоможи мені.*

Найчастіше граматичною формою імперативу є дієслово у формі 2-ої особи. Для вираження наказу у реченні відбувається опущення підмету. Серед таких дієслів найчастіше виступають дієслова фізичної сили (*do, make, open, turn, get, keep, send, cut, hold, leave, give, take, pack, drive, shut, read, ride*), дієсловами руху (*go, run, come, move, swim*) або дієсловами просторової орієнтації (*sit, stand, stay*) в формі наказового способу або дійсного способу.

Come over to the window if you want to see the beauty properly.[Doyle 1921, p. 2] – *Якщо хочеш як слід роздивитися цю красу, підійди сюди, до вікна.*

Come back here, out of a line with that keyhole. [Doyle 1921, p. 2] – *Іди сюди, а то тебе видно через замкову щілину.*

Come here![Doyle 1921, p. 2] – *Підійдіть-но сюди!*

Come at once without fail![Doyle 1926, p. 3] – *Негайно приїжджайте!*

Come up to the house and you can judge for yourself how the matter stands. [Doyle 1927, p. 4] – *А зараз давайте пройдемо в будинок. Там ви зможете розібратися в те, що сталося самі.*

Ask him to come up. [Doyle 1921, p. 2] – *Попросіть його піднятися сюди.*

Run away, little Jacky. [Doyle 1924, p. 4] – *Ну, біжи, Джеккі.*

Then, pray tell me what it is that you can infer from this hat?[Doyle 1892, p. 1] – *Тоді, будь ласка, скажіть, які ж висновки робите ви?*

Give me a pencil and that slip of paper.[Doyle 1892, p. 21] – *Дайте мені олівець і клаттик паперу.*

Here you are, Peterson, run down to the advertising agency and have this put in the evening papers.[Doyle 1892, p. 21] – *Так ось, Пітерсон, біжіть в бюро оголошень, щоб вони помістили ці рядки в вечірніх газетах.*

*And, I say, Peterson, just **buy** a goose on your way back and **leave** it here with me.* [Doyle 1892, p. 2] – *А на зворотньому шляху, Пітерсон, **купіть** гуску і **принесіть**ї мені.*

***Jump**, Archie, **jump**, and I'll swing for it!* [Doyle 1881, c. 7] – ***Стрибай**, Арчі, **стрибай**, а я вже за себе постою!*

*Just **see** how it glints and sparkles.* [Doyle 1892, p. 2] – ***Погляньте**, як він виблискує і іскриться.*

*Pray **take** this chair by the fire, Mr. Baker.* [Doyle 1892, p. 3] – *Будь ласка, **сідайте** ближче до вогню, містер Бейкер.*

***Remember**, Watson that though we have so homely a thing as a goose at one end of this chain.* [Doyle 1892, p. 4] – ***Не забудьте**, Уотсон, що на одному кінці нашої ланцюга всього лише нешкідливий гусак.*

***Bring** me the books, Bill.* [Doyle 1892, p. 4] – ***Принеси-но** мені книги, Білл. **You bring** Mrs. Oakshott here and I'll answer her, but what have you to do with it?* [Doyle 1892, p. 4] – ***Приведіть** сюди місис Окшотт, їй я відповім. А ви тут при чому?*

Імператив має дві основні форми — просту (*be*) для другої особи та складну, з допоміжним *let* для першої та третьої особи. Роздивимося ці дві форми на прикладах:

*Your anxiety will soon, I hope, **be** set at rest.* [Doyle 1927, p. 3] – *Сподіваюся, всім вашим тривогам скоро настане кінець.*

*Do not **be** afraid to tell me the particulars.* [Doyle 1927, p. 3] – *Не бійтеся, я в змозі вислухати будь-які подробиці.*

***Let us follow** it out to the bitter end!* [Doyle 1892, p. 4] – ***Дойдемо** ж до кінця цієї нитки, яким би сумним цей кінець не був.*

*Well, now, **let us take** the dates first.* [Doyle 1927, p. 3] – *Ну що ж, **тоді давайте** й поговоримо насамперед про ці дати.*

Let us get to the open window. [Doyle 1926, p. 2] – ***Ходімо** до відчиненого вікна.*

Now, Watson, **let us make** for Gelder & Co., of Stepney, the source and origin of busts.[Doyle 1899, p. 4] – А тепер, Уотсон, **ідемо** в Стенні, до Хелдер і компанії, на батьківщину бюстів.

I shall be very much obliged to you if you will **let me hear** of any fresh developments of so singular a chain of events.[Doyle 1926, p. 2] – Я буду дуже вам вдячний, якщо **ви дозволите** мені почути будь-які свіжі розробки настільки особливого ланцюжка подій.

Let me hear the details. [Doyle 1924, p. 4] – **Розкажіть** же мені все до найдрібнішої подробиці.

Well, now, **let us take up** line B, which concerns Sir Robert. [Doyle 1927, p. 2] – Добре. **Перейдемо** тоді до ланцюга «Б», пов'язаного з сером Робертом.

Let us consider our data.[Doyle 1923, p. 3] – **Подивимося** що ми маємо.

But **let us have** some more about Shoscombe.[Doyle 1927, p. 1] – Але **давайте** ще трохи поговоримо про Шоскомб.

Let me first say what will ease your mind. [Doyle 1924, p. 4] – Перш за все хочу вас заспокоїти.

Let us go up to her. [Doyle 1926, p. 2] – **Піднімемося** до неї.

Send him that wire and **let the matter rest** till morning.[Doyle 1926, p. 2] – Пошліть йому телеграму, і до завтрашнього дня залишимо всі ці справи в спокої.

Let me briefly give this extract.[Doyle 1923, p. 1] – **Дозвольте** коротко розповісти вам.

Help me, Stackhurst! **Let us end** the murderer forever.[Doyle 1926, p. 1] – Допоможіть мені, Стакхерст! **Давайте** покінчимо з вбивцею раз і назавжди.

Now **let us consider** this weal which extends round the right shoulder.[Doyle 1926, p. 2] – А тепер **давайте подивимося** на ось цей рубець, який оперізує праве плече.

Крім того, є ще дві спеціальні форми — обидві складні — з допоміжним *will* і з допоміжним *shall*; вони вживаються тільки в відношенні другої особи. Обидві форми мають не категоричний характер, бо вони виражають

запит чи пропозицію. Ці форми вбирають у себе категоричний характер виразу, надаючи йому більш ввічливий тон.

Will you come?[Doyle 1924, p. 4] – **Хочете** ніти зі мною?

Mr. Harker, will you tell these gentlemen exactly what has occurred?[Doyle 1926, p. 2] – Містер Харкер, **розкажіть, будь ласка**, цим джентльменам все, що сталося.

I shall be very much obliged to you if you will let me hear of any fresh developments of so singular a chain of events.[Doyle 1926, p. 2] – Я буду дуже вам вдячний, якщо ви дозволите мені почути будь-які свіжі розробки настільки особливого ланцюжка подій.

If you will take one elbow of the too faithful Dolores, I will take the other.[Doyle 1892, p. 4] – Якщо ви візьмете не в міру віддану Долорес за один лікоть, я візьму її за одною.

Will you have the goodness to give the lady this note?[Doyle 1924, p. 3] – **Будьте так люб'язні**, передайте мадам цю записку.

But you will permit me to handle the matter in my own way?[Doyle 1924, p. 3] – Але дозвольте мені вести справу, відповідно до моїх власних методів.

Will you not see him?[Doyle 1927, p. 3] – **Може**, ви всеж-таки побачитеся з ним?

Will you see me? Will you use your great powers in aiding a distracted man?[Doyle 1924, p. 5] – **Чи** згодні Ви мене прийняти? **Чи** згодні вжити свої надзвичайні здібності в допомогу людині, на якого впала така біда?

Shall we walk into Fulworth and see them?[Doyle 1927, p. 2] – **Чи** не сходити нам в Фулворт побачити їх?

By the way, would it bore you to tell me where you got the other one from?[Doyle 1892, p. 3] – До речі, **чи не скажете** мені, де ви дістали того гусака?

Як ми бачимо, *shall* та *will* при перекладі стають часткою «чи», що характерне для ввічливої пропозиції чи проханні.

Для виразу суворого наказу чи прохання носії мови вдаються до використання модальних дієслів: *must*, *have to*. Виражаючи заборону, обов'язково використовується модифікатор заперечення *not*. У поєднанні з ним може вживатися модальний модифікатор *can* або *must*.

*The child is safe with Mrs. Mason, and there he **must** remain.* [Doyle 1924, p. 4] – Дитина з місис Мейсон, там він у безпеці, там вона і залишиться.

*You **must** yourself have remarked how worn, wrinkled, and stained they were.* [Doyle 1891, p. 11] – Ви **могли б** і самі помітити, як вони у нього були брудні, пом'яті, протерті.

*I **must** really ask you to be a little more quiet!* [Doyle 1882, c. 5] – Я **змушений** просити вас не шуміти.

*So now we **must** set ourselves very seriously to finding this gentleman and ascertaining what part he has played in this little mystery.* [Doyle 1927, p. 2] – Що ж, тепер ми **повинні** серйозно зайнятися пошуками цього джентльмена і встановити, яку роль він грав в таємничому подію.

*You did, Doctor, but none the less you **must** come round to my view.* [Doyle 1881, p. 1] – І тим не менше, доктор, вам **доведеться** визнати, що я прав.

*There you **must** stay, or you lose your billet.* [Doyle 1881, p. 1] – Ви **повинні** перебувати в конторі – або ви втрачаєте службу.

*You must find your own ink, pens, and blotting-paper, but we **provide** this table and chair.* [Doyle 1881, p. 1] – Чорнило, пера, папір і вимочку **ви знайдете** самі; ми ж даємо вам стіл і стілець.

***Must** you interfere?* [Doyle 1924, p. 3] – **Невже** ви неодмінно повинні йому заважати?

*I am afraid you **must** make yet another effort, Watson.* [Doyle 1924, p. 4] – Боюся, Уотсон, вам **доведеться** зробити ще одну спробу.

*Why, surely, as a doctor, my dear Watson, you **must** admit that what your digestion gains in the way of blood supply is so much lost to the brain.* [Doyle 1921, p. 3] – Мій любий Уотсон, ви, як лікар, **повинні** погодитися, що при травленні мозок втрачає рівно стільки крові, скільки її потрібно для роботи шлунка.

*I fancied that you **must** have heard me when I displaced the figure, but luck was on my side.* [Doyle 1921, p. 4] – *Якщо не помиляюся, ви **повинні** були чути, як я знімав манекен з крісла.*

Імперативні негативні конструкції, мета яких вплинути на співрозмовника не робити того чи іншого дії також відрізняються низьким рівнем вираження ввічливості.

Oh, never mind about that, Mr. Wilson![Doyle 1881, с. 3] – *Не турбуйтеся про це, містер Вілсон.*

*If you can do **nothing better than laugh at me**, I can go elsewhere!*[Doyle 1881, с. 4] – *Якщо ви, замість того щоб допомогти мені, **збираєтеся сміятися наді мною**, я звернуся за допомогою до кого-небудь іншому!*

*Jump, Archie, jump, and I'll **swing for it!*** [Doyle 1881, с. 7] – *Стрибай, Арчі, стрибай, а я вже за себе **постою!***

*Don't you dare to **meddle with** my affairs!*[Doyle 1882, с. 4] – *Не **здумайте втручатися** в мої справи!*

*Don't tell me that **she is in this!***[Doyle 1901, с. 5] – *Ні, не кажіть мені, що **вона з вами в змові!***

See here, sir! [Doyle 1882, с. 1] – ***Подивіться, сер!***

Bring me the books, Bill. [Doyle 1892, p. 4] – ***Принеси-но мені книги, Білл.***

Дослідники стверджують, що речення, в яких зберігається підмет з займенником *you*, найчастіше несуть застережливий характер і виражають сильне роздратування мовця. Наявність цього прихованого підмета часто супроводжували використанням додаткового елемента у реченні, який давав змогу розкрити природу та визначити лексично невиражений підмет.

You take this and try to do something! [Doyle 1927, p. 2] – ***Візьміть це та зробіть що-небудь!***

You go on and tell the Dutchman to get a move on him. [Doyle 1921, p. 4] – ***Ти** підеш до голландця і скажеш, щоб він **квапив.***

You return the key to its place![Doyle 1924, p. 5] – ***Поверни ключ на місце!***

You bring Mrs. Oakshott here and I'll answer her, but what have you to do with it? [Doyle 1892, p. 4] – **Приведіть** сюди місіс Окішотт, їй я відповім. Але ви тут при чому?

Спеціалізованими синтаксичними формами вираження спонукальної модальності виступають односкладні речення. Інформація про суб'єкт отримується з граматичного значення предиката і комунікативної ситуації, в межах якої відбувається волевиявлення. Наявність семантичного суб'єкта, вираженого особовим займенником, логічно й психологічно увиразнює контакт між мовцем і слухачем, посилює або послаблює варіантне спонукальне значення висловлення.

Help me, Stackhurst [Doyle 1926, p. 1]! – **Допоможіть** мені, Стакхерст!

Ask him to come up. [Doyle 1921, p. 2] – **Попросіть** його піднятися сюди.

Run away, little Jacky. [Doyle 1924, p. 4] – **Ну, біжи**, Джеккі.

Go now! [Doyle 1924, p. 2] – **А тепер залиште!**

Come instantly! [Doyle 1923, p. 1] – **Приїжджайте негайно!**

Спонукальні речення з невербалізованим предикатом використовуються адресантом з метою спонукання до певної дії, яка “підказується” всією конструкцією, і при цьому увага концентрується на її окремих характеристиках, деталях руху, на об'єкті тощо.

"Brandy! Brandy!" he gasped, and fell groaning upon the sofa. [Doyle 1926, p. 5] – **Віскі! Віскі!** – **прохрунів** він і зі стогоном звалився на диван.

Граматична будова мови характеризується великою стабільністю. Цим вона відрізняється від лексичної системи мови та легше піддається змінам під впливом як власне мовних, так і позамовних чинників.

На граматичному рівні використовуються повні, закінчені пропозиції, що стоять у правильній граматичній формі. Постулати ввічливості використовуються за рахунок граматичної форми умовних речень, модальних дієслівзапитань та негативних конструкцій, а також модальних. В англійській мові найчастіше використовуються умовні речення та модальні дієслова.

Носії мови при проханні не рідко використовують такі запитальні формули ввічливості, як: *could you, could you possibly, would you, would you mind if.*

*You **could not** possibly have come at a better time, my dear Watson.* [Doyle 1891, p. 1] – **Ви не могли б** прийти в кращий час, мій Вотсон.

*I **could** tell you tales of cobbler's wax which would disgust you with human nature.*[Doyle 1891, p. 5] – **Я міг би** розповісти вам про такі безчесні витівки, які вселили б вам відразу до людей.

*But **if you could** have stopped, I might possibly have been able to return with you in a day or two.* [Doyle 1903, p. 7] – Але **якби ви могли** залишитися, я через день або через два поїхав би разом з вами.

*Oh, sir, do you not think that **you could** help me, too, and at least throw a little light through the dense darkness which surrounds me?*[Doyle 1892, p. 3] – О сер, допоможіть і мені або принаймні спробуйте пролити хоч трохи світла в той непроникний морок, який оточує мене.

***Could you** swear to it?*[Doyle 1892, p. 6] – **Могли б ви** показати це під присягою.

*Mr. Wilson, **you would** have the great kindness to recommence your narrative.*[Doyle 1891, p. 6] – Будьте ласкаві, містер Вілсон, **не могли б ви** повторити свою розповідь.

*I have no doubt that, in spite of the repairs, **you could** manage there for one night.*[Doyle 1891, p. 6] – Я переконаний, що, незважаючи на ремонт, **ви б могли** один раз переночувати в ній.

*I only wished to ask you how **you would** go from here to the Strand.* [Doyle 1903, p. 7] – Я хотів тільки запитати, як пройти звідси до Стренду.

*Might I beg that **you would** have the goodness to sit down upon one of those boxes, and not to interfere?*[Doyle 1903, p. 10] – Чи можу я вас попросити сісти на один з цих ящиків і не заважати.

Now, **would you** have the kindness to go into your room and bar your shutters?[Doyle 1891, p. 6] – Чи не могли б ви пройти в свою кімнату і закрити віконниці.

Pray step into the cab, and I shall soon be able to tell you everything which **you would** wish to know.[Doyle 1892, p. 3] – Сідайте, будь ласка, в кеб, і незабаром я розповім вам все, що ви побажаєте дізнатися.

В англійській мові існує дуже багатий арсенал модальних дієслів та їх еквівалентів. До них входять: *must, can, could, will, would, might, should, have to, to be supposed to*. Також до цієї групи можна додати такі лінгвістичні формули як: *be going to, be able to* тощо.

You **must** yourself have remarked how worn, wrinkled, and stained they were.[Doyle 1891, p. 11] – Ви **могли б** і самі помітити, як вони у нього були брудні, пом'яті, протерті.

Here it is, and **you can** read for yourself. [Doyle 1891, p. 1] – Ось він, **ви можете** прочитати його самі.

Very likely not; but **I can** quickly show you a close connection. [Doyle 1892, p. 5] – Охоче вірю. Однак я вам за кілька хвилин доведу, що такий зв'язок існує.

See what **you can** make of that, friend Watson.[Doyle 1892, p. 8] – Подивимося, друже Уотсон, **як вам вдасться** впоратися з цим завданням.

Let you **have** five hundred to-morrow morning. [Doyle 1892, p. 5] – Завтра вранці **можете** купити хоч п'ятсот штук.

If you will **have** the goodness to touch the bell, Doctor, we will begin another investigation, in which, also a bird will be the chief feature. [Doyle 1892, p. 11] – Якщо **ви будете** ласкаві і дозволите, то ми негайно займемося новим "дослідженням", в якому знову-таки фігурує птах: адже до обіду у нас куріпка.

I should prefer to have clearer proofs before I speak.[Doyle 1892, p. 2] – Перш ніж відповісти, я **хотів би** зібрати більш точні докази.

*But if you **could** have stopped, I **might** possibly have been able to return with you in a day or two.* [Doyle 1903, p. 7] – Але якби ви **могли** залишитися, я через день або через два поїхав **би** разом з вами.

*There are several points in this problem which I have not **been able** to explain to you yet.* [Doyle 1882, p. 2] – У цій справі є кілька пунктів, які я ще **не в змозі** вам роз'яснити.

*I **have no** desire to make mysteries, but it is impossible at the moment of action to enter into long and complex explanations.* [Doyle 1882, p. 6] – У мене **немає** ні найменшого наміру приховувати що-небудь, в розпалі справи витратити час на довгі і докладні пояснення просто неможливо.

Дієслово *must* виражає сурове зобов'язання, у такому випадку існує тенденція уникати його вживання і надавати перевагу більш м'яким дієсловами або використовувати іншу лінгвістичну формулу.

Також до набору лінгвістичних формул можна додати модільні прикметники та прислівники такі як, що пом'якшують категоричність мовлення: *necessary / necessarily, probable / probably, certain, possible / possibly, perhaps, maybe*) і деякі вступні конструкції, як, наприклад, *I think, I guess, I believe, I'm sure, I suppose, I can say*. Всі ці формули можуть згладити та виключити пряме висловлювання.

*I felt that I was **probably** on the right track.* [Doyle 1882, p. 11] – Я відчував, що я, **ймовірно**, був на правильному шляху.

*He had trained it, **probably** by the use of the milk which we saw, to return to him when summoned.* [Doyle 1882, p. 11] – **Ймовірно**, даючи їй молоко, він привчив її повертатися до нього.

*He had foresight, but has less now than formerly, pointing to a moral retrogression, which, when taken with the decline of his fortunes, seems to indicate some evil influence, **probably** drink, at work upon him.* [Doyle 1882, c. 6] – Він завжди був забачливим і дбав про завтрашній день, але мало-помалу опустився, його добробут впав, і ми можемо припустити, що він пристрастився до якого-небудь пороку, **можливо**, до пияцтва.

*Every precaution is **necessary** when dealing with such a fellow.*[Doyle 1881, с. 3] – Коли **маєш справу** з такою людиною, треба взяти всі заходи обережності.

*A draught in the room was **necessary** for that.* [Doyle 1881, с. 9] – Для цього був **необхідний** протяг.

*You are **certainly** joking, Holmes.*[Doyle 1882, с. 5] – Ви, **звичайно**, жартуєте, Холмс.

*If this man ordered one, it is a sign of a **certain** amount of foresight, since he went out of his way to take this precaution against the wind.* [Doyle 1881, с. 10] – Якщо цей чоловік купив резинку і велів прикріпити на капелюх, **значить**, він дбав про те, щоб уберегти її від вітру.

*Remember, Watson that though we have so homely a thing as a goose at one end of this chain, we have at the other a man who will **certainly** get seven years' penal servitude unless we can establish his innocence.*[Doyle 1882, с. 5] – Не забудьте, Уотсон, що на одному кінці нашої ланцюга всього лише нешкідливий гусак, зате до іншого її кінця прикута людина, якій загрожує **не менш** семи років каторги, якщо ми не доведемо його невинність.

*From what you have told me I think that it is **possible** that graver issues hang from it than might at first sight appear.*[Doyle 1903, с. 2] – Вислухавши вас, я приходжу до висновку, що справа це набагато серйозніше, ніж може здатися з першого погляду.

*It is **possible** that I might have placed them upon record before, but a promise of secrecy was made at the time, from which I have only been freed during the last month by the untimely death of the lady to whom the pledge was given.*[Doyle 1882, с. 1] – **Ймовірно**, я б і раніше опублікував свої записи, але я дав слово тримати цю справу в таємниці і звільнився від свого слова лише місяць тому, після передчасної смерті тієї жінки, якій воно було дано.

I am sure, wish to follow it from the outset.[Doyle 1882, с. 5] – **Я впевнений**, що хотів би слідувати за ним з самого початку.

I am sure that I shall say nothing of the kind.[Doyle 1881, с. 3] – **Я впевнений**, що нічого такого не скажу.

But there is a tone in my wife's voice, Mr. Holmes, and a look in her eyes which forbid doubt, and I am sure that it was indeed my own safety that was in her mind.[Doyle 1882, с. 10] – Але голос моєї дружини її погляд, містер Холмс, мають властивість розсіювати всякі підозри, і тепер **я вже не сумніваюся**, що вона дійсно боялася за мене.

I suppose that you are the detectives from London?[Doyle 1882, с. 10] – Ви, **ймовірно**, сищики з Лондона.

I suppose, Doctor, you have not recovered the bullet which wounded the lady?[Doyle 1903, с. 7] – Вам, доктор, **ймовірно**, не вдалося відшукати кулю, яка поранила леді.

You'd be as warm, maybe, if you were as pestered as I am.[Doyle 1903, с. 4] – **Мабуть**, на моєму місці і ви кип'ятилися б, якби до вас так приставали!

But maybe you are the surgeons?[Doyle 1903, с. 8] – Чи може ви лікарі?

It is perhaps as well that the facts should now come to light, for I have reasons to know that there are widespread rumours as to the death of Dr. Grimesby Roylott which tend to make the matter even more terrible than the truth.[Doyle 1881, с. 4] – **Мабуть**, буде корисно представити цю справу в правдивому світлі, тому що поголос приписував до смерті доктора Грімебі Ройлотта ще більш жахливі обставинам, ніж ті, які були в дійсності.

I must really ask you to be a little more quiet! [Doyle 1882, с. 5] – **Я змушений** просити вас не шуміти.

If it really annoys you, Hilton, we might go and travel, you and I, and so avoid this nuisance.[Doyle 1881, с. 7] – Якщо це так тебе дратує, Хілтон, **давай** поїдемо подорожувати – ти і я, ніхто не турбує нас.

2.4 Лексико-граматичне вираження модальності за допомогою модальних дієслів, що не завжди мають еквіваленти в українській мові

Як було вже зазначено вище, імператив має дві форми – просту для 2-ої особи та складну з часткою *let* для першої та третьої осіб. Слід зазначити, що домінантою парадигми імператива є форма 2-ї особи, тобто імператив стає регулярною рисою прямого спілкування-спонування, дискурсно-спрямованого на адресата мовця. Тому при відтворенні українською мовою значень простих форм наказового способу англійського дієслова значною мірою використовуються форми другої особи однини та множини наказового способу.

Help me, Stackhurst! [Doyle 1926, p. 1] – *Допоможіть мені, Стекхерсте!*

Ask him to come up. [Doyle 1921, p. 2] – *Попросіть його піднятися сюди.*

Run away, little Jacky. [Doyle 1924, p. 4] – *Ну, біжи, Джеккі.*

Go now! [Doyle 1924, p. 2] – *А тепер залиште!*

Come instantly! [Doyle 1923, p. 1] – *Приїжджайте негайно!*

Then put on your hat and come. [Doyle 1892, p. 3] – *Тоді надягайте капелюха й ходімо.*

Перекладачі художніх творів можуть також користатися перекладі формою другої особи майбутнього часу дійсного способу а також формою другої особи множини теперішнього часу дійсного способу.

You go on and tell the Dutchman to get a move on him. [Doyle 1921, p. 4] – *Ти підеш до голландця і скажеш, щоб він квапив.*

Jump, Archie, jump, and I'll swing for it! [Doyle 1881, c. 7] – *Стрибай, Арчі, стрибай, а я вже за себе постою!*

By the way, would it bore you to tell me where you got the other one from? [Doyle 1892, p. 3] – *До речі, чи не скажете мені, де ви дістали того гусака?*

Now **to continue** our review of the situation from the time that the quarrel, if there is a quarrel, began. [Doyle 1927, p. 1] – **Продовжимо** огляд подій, що відбулися після сварки, якщо вона взагалі була.

Don't tell me that she is in this![Doyle 1901, с. 5] – **Ні, не кажіть** мені, що вона з вами в змові!

В українській художній мові поширені також фамільярні форми наказового способу з інтимізуючими частками -но, що часто, порівняно з науково-технічним перекладом, використовують перекладачі при відтворенні синтетичних форм наказового способу англійських дієслів:

Bring me the books, Bill. [Doyle 1892, p. 4] – *Принеси-но мені книги, Білл.*

Come here! [Doyle 1921, p. 2] – *Підійдіть-но сюди!*

Let us follow it up in every direction. [Doyle 1926, p. 2] – *Пройдімось-но по ньому!*

Come this way. [Doyle 1891, p. 4] – *Ідіть-но за мною.*

Своєрідністю англійського наказового способу є його експресивна або емоційна форма, що утворюється допоміжним дієсловом *do* та вживається на знак підсилення прохання. В українській мові вона може бути передана лексичними засобами:

*Do not trouble about **my feelings**.*[Doyle 1891, p. 4] – *Можете не щадити **моїх почуттів**.*

*Do tell me about **this case**.* [Doyle 1901, с. 5] – *Прошу, розкажіть мені **про це діло**.*

В англійській мові форми наказового способу для інших осіб, крім другої, утворюються за допомогою лексично десемантизованого дієслова *let* та інфінітива смислового дієслова. Ці аналітичні конструкції звичайно вживаються з відповідним займенником (рідше іменником) типу *him, me, us*. В українській мові їм найчастіше відповідає форма першої особи множини наказового способу.

Let us consider our data.[Doyle 1923, p. 3] – *Подивимось що ми маємо.*

Let me first say what will ease your mind. [Doyle 1924, p. 4] – *Перш за все*

хочу вас заспокоїти.

Let us go up to her. [Doyle 1926, p. 2] – **Піднімемося** до неї.

Send him that wire and let the matter rest till morning. [Doyle 1926, p. 2] –
Пошліть йому телеграму, і до завтрашнього дня залишимо всі ці справи в
спокої.

Let's have it straight, now. [Doyle 1892, p. 3] – **Кажіть** без викрутасів.

Let us follow it out to the bitter end! [Doyle 1892, p. 4] – **Дойдемо** ж до
кінця цієї нитки, яким би сумним цей кінець не був.

Let us get to the open window. [Doyle 1926, p. 2] – **Ходімо** до відчиненого
вікна.

*Now, Watson, let us make for Gelder & Co., of Stepney, the source and origin
of busts.* [Doyle 1899, p. 4] – А тепер, Уотсон, **їдемо** в Стенні, до Хелдер і
компанії, на батьківщину бюстів.

Let me hear the details. [Doyle 1924, p. 4] – **Розкажіть** же мені все до
найдрібнішої подробиці.

Well, now, let us take up line B, which concerns Sir Robert. [Doyle 1927, p.
2] – Добре. **Перейдемо** тоді до ланцюга «Б», пов'язаного з сером Робертом.

Let us consider our data. [Doyle 1923, p. 3] – **Подивимося** що ми маємо.

Як ми бачимо, при перекладі додається закінчення -ся чи
використовується форма майбутнього часу на позначення спільної дії.

Іншим описовим прийомом відтворення значень аналітичних форм
наказового способу є конструкція “давай (-те)” + форма майбутнього часу
дієслова”.

Help me, Stackhurst! Let us end the murderer forever. [Doyle 1926, p. 1] –
Допоможіть мені, Стакхерст! **Давайте** покінчимо з вбивцею раз і назавжди.

But let us have some more about Shoscombe. [Doyle 1927, p. 1] – Але
давайте ще трохи поговоримо про Шоскомб.

Well, now, let us take the dates first. [Doyle 1927, p. 3] – Ну що ж, **тоді**
давайте й поговоримо насамперед про ці дати.

Now let us consider this weal which extends round the right shoulder. [Doyle

1926, p. 2] – *А тепер давайте подивимося на ось цей рубець, який оперізує праве плече.*

*And now **let us** hear a true account of the next act.* [Doyle 1892, p. 4] – ***Розкажіть** про це, нічого не приховуючи, бо це для вас — єдина надія на порятунок.*

Серед перекладів також зустрічається вигук, що уживається при звертанні до багатьох осіб як спонукання, заохочення до спільної дії – нумо.

***Let us** now see the letter.* [Doyle 1891, p. 3] – ***Нумо** подивимося лист.*

***Let us** thrust this creature back into its den, and we can then remove Miss Stoner to some place of shelter and let the county police know what has happened.* [Doyle 1892, p. 4] – ***Нумо** посадимо цю тварюку в її сховок. Тоді ми матимемо змогу відправити міс Стоунер у якесь більш затишне місце й повідомити поліцію про те, що тут сталося.*

Переважно у перекладі англомовних художніх текстів для передачі формнаказового способу дієслова використовуються сполучення «дозвольте» + неозначена форма дієслова, «слід/необхідно» + неозначена форма дієслова“.

***Let me** briefly give this extract.* [Doyle 1923, p. 1] – ***Дозвольте** коротко розповісти вам.*

*I shall be very much obliged to you if you will **let me** hear of any fresh developments of so singular a chain of events.* [Doyle 1926, p. 2] – *Я буду дуже вам вдячний, якщо **ви дозволите** мені почути будь-які свіжі розробки настільки особливого ланцюжка подій.*

***Let me** introduce you to Mr. Neville St. Clair, of Lee, in the county of Kent.* . [Doyle 1891, p. 4] – ***Дозвольте** познайомити вас з містером Невілом Сент-Клером з Лі, графство Кент!*

*Then, good-bye, Mr. Jabez Wilson, and **let me** congratulate you once more on the important position which you have been fortunate enough to gain.* [Doyle 1891, p. 2] – *Тоді до побачення, містере Джейбезе Вілсоне, і **дозвольте** мені ще раз привітати вас із такою гарною посадою, яку вам поталанило посісти.*

***Let me** tell you, then, the train of reasoning which passed through my mind*

in Baker Street. [Doyle 1891, p. 4] – У такому випадку **дозвольте** мені викласти вам хід моїх умовиводів ще там, на Бейкер-стріт.

Відтворення значень форм наказового способу дієслова в художніх творах вимагає від перекладача індивідуально-авторських рішень за неможливості використання традиційних прийомів перекладу:

Let me see. [Doyle 1891, p. 2] – **Подивимося.**

Let us get to the open window. [Doyle 1892, p. 4] – **Ходімо до відчиненого вікна.**

Let me hear the details. [Doyle 1926, p. 1] – **Розкажіть же мені все до найдрібнішої подробиці.**

You have to face it, Mr. Ferguson. [Doyle 1923, p. 2] – **Поставтеся до цього мужньо, Фергюсон.**

Let me first say what will ease your mind. [Doyle 1924, p. 4] – **Перш за все хочу вас заспокоїти.**

Come this way. [Doyle 1891, p. 4] – **Ідіть-но за мною.**

Let's have it straight, now. [Doyle 1892, p. 3] – **Кажіть без викрутасів.**

Don't tell me that she is in this! [Doyle 1901, c. 5] – **Ні, не кажіть мені, що вона з вами в змові!**

Must you interfere? [Doyle 1924, p. 3] – **Невже ви неодмінно повинні йому заважати?**

Don't tell me that she helped to set a trap for me? [Doyle 1903, c. 5] – **Невже вона допомогла вам заманити мене в цю пастку?**

Переважно в художньому перекладі доцільно використовувати форму другої особи множини наказового способу та форму минулого часу, а також сполучення “дозвольте” + неозначена форма дієслова”, “слід/необхідно” + неозначена форма дієслова”, форму наказового способу з інтимізуючою часткою -но та вдаватися до індивідуальних перекладацьких рішень.

Залежно від мети й характеру висловлювання усі речення можна класифікувати на три основні типи: розповідні, питальні та спонукальні.

Розповідні речення містять у собі повідомлення про події, явища чи предмет. Також речення такого типу можуть бути відповіддю на запитання.

See what you can make of that, friend Watson.[Doyle 1892, p. 8] – Подивимося, друже Вотсон, як вам вдасться впоратися з цим завданням.

But there is, if you will excuse my saying so, something just a little funny about it.[Doyle1903, p. 5] – Але в ньому, вибачте мене, все ж є щось кумедне.

The idea of using a form of poison which could not possibly be discovered by any chemical test was just such a one as would occur to a clever and ruthless man who had had an Eastern training.[Doyle1903, p. 4] – Тільки такому хитрому, жорстокому лиходієві, який прожив багато років на Сході могло прийти в голову вдатися до отрути, який не можна виявити хімічним шляхом.

It is my strong impression that I heard it, and yet, among the crash of the gale and the creaking of an old house, I may possibly have been deceived.[Doyle 1892, p. 4] – Мені здається, що я чула ці звуки, однак мене могли ввести в оману і завивання бурі і потріскування старого будинку.

Питальні речення несуть у собі питання або виражають у собі риторичне питання, замінюючи розповідне. Риторичне питання не передбачає відповіді і ставиться для того, щоб спонукати слухача повідомити про щось невідоме для співрозмовника. Риторичне запитання служить для того, щоб привернути увагу, підвищити емоційний фон та посилює враження, воно також залучає адресата до розмірковувань та змушує робити висновок.

I suppose that you are the detectives from London? [Doyle 1882, c. 10] – Ви, ймовірно, сищики з Лондона?

I suppose, Doctor, you have not recovered the bullet which wounded the lady?[Doyle 1903, c. 7] – Вам, доктор, ймовірно, не вдалося відшукати кулю, яка поранила леді?

How, in the name of good-fortune, did you know all that, Mr. Holmes? [Doyle 1882, c. 11] – Яким чином, містер Холмс, могли ви все це дізнатися?

Can you not find the advertisement, Mr. Wilson? [Doyle 1881, c. 4] – Ви знайшли оголошення, містер Вілсон?

It is a little off the beaten track, isn't it? [Doyle 1881, с. 4] – *Чи не занадто звичайне оголошення, як по-вашому?*

Well, would you please, sir, march upstairs, where we can get a cab to carry your Highness to the police-station? [Doyle 1903, р. 9] – *Будь ласка, сер, підніміться наверх і будьте ласкаві сісти в кеб, який відвезе вашу світлість в поліцію.*

But maybe you are the surgeons? [Doyle 1903, с. 8] – *Чи може ви лікарі?*

Don't tell me that she helped to set a trap for me? [Doyle 1903, с. 5] – *Невже вона допомогла вам заманити мене в цю пастку?*

Why should he come because you have asked him? [Doyle 1903, с. 8] – *Невже він прийде тому, що ви попросили його?*

How on earth do you know that? [Doyle 1881, с. 3] – *Як, чорт візьми, ви про це дізналися?*

Why should you attribute any importance to so grotesque an object? [Doyle 1903, с. 4] – *Чому ви надали настільки важливе значення такого химерного дрібниці?*

In the first place, have you heard of any strangers being seen in your neighbourhood? [Doyle 1881, с. 7] – *Скажіть, чи не з'являлися чи по сусідству з вами якісь приїжджі?*

Who would think that so pretty a toy would be a purveyor to the gallows and the prison? [Doyle 1882, с. 7] – *Хто б сказав, що така красива дрібничка веде людей до в'язниці і на шибеницю.*

Спонукальними називаються речення, що мають форму наказу чи заклику. Метою таких речень є вплив на співрозмовника. Для виразу зазвичай використовуються наказові дієслова. Характерною ознакою для спонукальних речень є спонукальна інтонація. Одні і ті ж мовні форми в різних комунікативних ситуаціях, з різною інтонацією можуть прозвучати наполегливо або з часткою роздратування. Імперативні негативні конструкції, мета яких вплинути на співрозмовника не робити того чи іншого дії також відрізняються низьким рівнем вираження ввічливості.

Oh, never mind about that, Mr. Wilson! [Doyle 1881, с. 3] – **Не турбуйтеся про це, містер Вілсон.**

If you can do nothing better than laugh at me, I can go elsewhere! [Doyle 1881, с. 4] – **Якщо ви, замість того щоб допомогти мені, збираєтеся сміятися наді мною, я звернуся за допомогою до кого-небудь іншому!**

Jump, Archie, jump, and I'll swing for it! [Doyle 1881, с. 7] – **Стрибай, Арчі, стрибай, а я вже за себе постою!**

Don't you dare to meddle with my affairs! [Doyle 1882, с. 4] – **Не здумайте втручатися в мої справи!**

Don't tell me that she is in this! [Doyle 1901, с. 5] – **Ні, не кажіть мені, що вона з вами в змові!**

See here, sir! [Doyle 1882, с. 1] – **Подивіться, сер!**

ВИСНОВКИ

Отже, зважаючи на відсутність в українській мові модальних дієслів, притаманних англійській мові, модальність в українському перекладі виражалася: морфологічними засобами (категорією способу); синтаксичними засобами (вставними словами та реченнями), і, так званими, модальниками. Модальні слова не мали чіткої позиції в реченні, а їх розташування біля того чи іншого компонента надавало певний емоційний відтінок повідомленню. Також широко розповсюдженими засобами вираження категорії модальності виявилися різноманітні частки. Часто траплялися випадки опущення категорії модальності, шляхом трансформування повідомлення в дійсний спосіб.

Для передачі модальності при спілкуванні в сучасній англійській мові широко використовуються засоби пом'якшення категоричності. Також, вислови, що використовуються у повсякденному житті набувають статусу стійких виразів для усіх сфер життя.

Модальність становить один із стовпів сучасного між ділового спілкування. Будучи універсальною категорією, ввічливість має свою національно-культурну специфіку, яка проявляється не тільки в особливостях етикетних формул, але і в її вживанні, та в першу чергу в наявності національно-специфічних стратегій, що регулюють комунікативну поведінку представників тієї чи іншої лінгвістичної культури, в її спрямованості і частотності використання.

Тактом вважається знак поваги, який одна людина демонструє іншому для того, щоб згладити конфлікт або висловити свою прихильність. Тактовність теж відноситься до знання етикету, і дуже важлива для того, щоб мирно і гармонійно спілкуватися з іншими людьми.

Розглянувши теорії та правила модальності сучасних закордонних та вітчизняних лінгвістів, можна зробити висновок, що для проявлення чемності

у мові потрібно спиратися на стратегію, бо саме це є ключовою відмінністю ввічливості.

В англійській мові категорію модальності розподіляють на фонетичні, лексичні та синтаксичні засоби вираження чемності. У лінгвістичному колі активно використовуються не тільки фрази-кліше, а й емоційно забарвлені слова. Також носії мови часто вдаються до поважних звертань до співрозмовника.

Основними граматичними засобами слід вважати модальні дієслова і умовні способи побудови речення. У дослідженні було також зазначено, що не всі модальні дієслова використовуються у ввічливій формі та вони мають бути замінені відповідниками, що значно пом'якшують категоричність.

Розглядаючи синтаксичну частину вираження модальності слід зазначити, що головну роль грає те, з якою саме інтонацією говорить мовець, бо його слова можуть бути сприйняті слухачем як наказ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бархударов Л. С., Штелинг Д. А. Грамматика английского языка. Москва : Высшая школа, 1993. 321 с.
2. Баклан, І. М. Експлікація та імплікація модальності при перекладі німецькомовної інформаційно-довідкової документації. Львів : 2018. С. 33 – 36.
3. Вальків О. О. Відтворення модальності на матеріалі роману Е.Л. Войніч «Овод» та його перекладів українською та російською мовами. Запоріжжя : *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. С. 131–135.
4. Ваулина С. С. Модальность как коммуникативная категория: некоторые дискуссионные аспекты исследования. *Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта*. 2013. С. 7–12.
5. Варенко Т. К. Мовні засоби вираження модальності у жанрі фентезі (на матеріалі романів С. Мейер). *Вісник Харківського національного університету*. Харків. 2012. С. 136–140.
6. Василенко Л.И. Модальные слова как средство авторизации текста. 1984. С. 76-79.
7. Вус Н. Й. Модальність та її трактування у працях дослідників. Одеса, 2006. Вип. 12. 128 с.
8. Войналович Л. П. Модальність як багатоаспектна лінгвістична категорія. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер. Філологічні науки. 2013. С. 28–32.
9. Голубева, Т. М. Модальные глаголы (английский как второй язык). Москва : МГУ, 2001. 212 с.

10. Гальперин, И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. Москва : Наука, 1981. 139 с.
11. Гольдин, В. Е. Речь и этикет. Москва : Просвещение, 1983. 150 с.
12. Григорьева Н. В. Стратегии вежливости в речевой коммуникации представителей британской, американской и австралийской лингвокультур. Санкт-Петербург 2009. 21 с.
13. Горпинич В. О. Морфологія української мови. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 335 с.
14. Гладько С. В. Семантико-когнітивний аспект показників емотивності англomовного художнього тексту. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Сер. Філологія. 2000. С. 72–81.
15. Дойл А. К. Пригоди Шерлока Холмса. Київ 2015. 352 с.
16. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової та технічної літератури на українську мову – I частина. 1997. 299 с.
17. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова книга, 2001. 448 с.
18. Колшанский Г. В. Соотношение субъективных и объективных факторов в языке. Москва : Наука, 1975. 140 с.
19. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Вінниця : Нова книга, 2008. 512 с.
20. Просвиркина И. И. Субъективная модальность как средство выражения оценочности. *Вестник Оренбургского государственного университета*, 2002. С. 79-81.
21. Правдівцева Ю. С. Розкриття функцій модальності під час перекладу англійського тексту. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологічна. 2014. Вип. 45. С. 308–310.
22. Ралдугіна К. О. Модальність як логіко-філософська та лінгвістична категорія. *Вісник Запорізького національного університету*. Запоріжжя, 2008. Вип. 1. С. 156–161.

23. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Нариси лінгвістичної теорії перекладу. Москва : Р.Валент, 2006. 240 с.
24. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика: Очерки теории перевода. Москва, 1974. 216 с.
25. Сафонова Н. Еволюція поглядів на суб'єктивну модальність. *Вісник Львівського університету. Сер. Філологічна*. 2004. Вип. 34. С. 74–80. URL: http://www.dspace.humanities.org.ua/dspace/bitstream/123456789/1161/1/Safonova_74-80.pdf (дата звернення:09.10.2022).
26. Селиванова Е.А. Матасова Я.Р. Композитная эквивалентность и проблема ономаσιологической импликации. *Вісник Черкаського університету*. Черкаси, 1997. Вип.3 с. 74-80
27. Селіванова О. О. Принципи сучасних лінгвістичних досліджень. Київ : Знання, 2000. С. 39–41.
28. Скибицька Н.В. Епістемічна модальність в англійській мові (діахронічний аспект). Київ, 2004. 21 с.
29. Сидоренко С. І., Гудманян А. Г. Соціокультурні та етнолінгвістичні проблеми галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції. Київ : НАУ, 2008. 220 с.
30. Сорошук Ю. В. Категорія модальності в сучасному англomовному авторському дискурсі (на матеріалі творів Дена Брауна та Ніколаса Спаркса). Чернівці, 2016. С. 90–92.
31. Ткачук В. М. Категорія суб'єктивної модальності. Донецьк, 2002. 24 с.
32. Тураєва З.Я. Лингвистика текста на исходе второго тысячелетия. *Вісник Київського лінгвістичного університету. Сер.Філологія*. 1999. С. 17–25
33. Трощій В. Є. Семантико-стилістичні функції модальних слів із значенням невпевненості. URL: http://www.rusnauka.com/33_DWS_2010/33_DWS_2010/Philologia/74530.doc.html (дата звернення:09.10.2022).
34. Шакирзянова Р. М. Роль модальности в лингвистике. *Ученые записки Казанской государственной академии ветеринарной медицины им. Н.Э. Баумана*. 2011. С. 357–361.

35. Brown P. *Politeness : Some Universals in Language Usage*. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 345p.
36. Brown P., Levinson S. *Politeness : Some Universals in Language Usage*. Cambridge, 1978. P.73-76.
37. Clyne, M. *Inter-cultural Communication at Work: Cultural Values in Discourse*. Cambridge, 1994. P. 134–178.
38. Lakoff R. *The logic of politeness, or, minding your p's and q's*. Chicago, 1973. P. 292–305.
39. Leech G. N *Principles of Pragmatics*. London: Longman, 1983. – 250 p.
40. Kasper G. *Linguistic Politeness: Current Research Issues*, 1990. Vol. 14.
41. Kyle E. *Girl with a Pen Charlotte Bronte*. N.Y.: Holt, Rineheart, Winston, 1964.P. 210.
42. Grice H. P. *Logic and Conversation*. New York : Academic Press, 1975. P. 41 – 58.
43. Gambier, Yves. *Translation strategies and tactics* In Y. Gambier and L. v. Doorslaer (eds), *Handbook of Translation Studies*. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins. 2010. p. 412-418.
44. Palmer F. *Modality and the English Modals*. London and New-York, 1979. 196 p.
45. Perego, Elisa. *The Codification of Nonverbal Information in Subtitled Texts*. Bristol, 2009. P. 58–69.
46. Portner P. *Modality*. Oxford : Oxford University Press. 2009. 302 p.
47. Taylor, Christopher. *Multimodality and Audiovisual Translation*. In: Gambier, Y./ Van Doorslaer, L. (ed.) *Handbook of Translation Studies*. Amsterdam/ Philadelphia, 2013. P. 98–104.
48. Taylor, Christopher. *The multimodal approach in audiovisual translation*. 2016. P. 222–235.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

49. Conan Doyle A. Adventures of Sherlock Holmes / A. Conan Doyle. – Kyiv: KM Books Publishing Group, 2015. 330 p.
50. Doyle The Adventure of the Dancing Men, 1903. URL: <https://www.weblitera.com/book/?id=190&lng=1&l=ru> (accessed: 13.10.2022)
51. Doyle The Adventure of the Blue Carbuncle, 1892. URL: <https://www.weblitera.com/book/?id=93&lng=1&l=ru> (accessed: 13.10.2022)
52. Doyle The Adventure of the Speckled Band, 1892. URL: <https://www.weblitera.com/book/?id=94&lng=1&l=ru> (accessed: 13.10.2022)
53. Doyle The Red-Headed League, 1891. URL: <https://www.weblitera.com/book/?id=88&lng=1&l=ru> (accessed: 13.10.2022)
54. Doyle A Scandal in Bohemia, 1891. URL: <https://www.weblitera.com/book/?id=87&lng=1&ch=1&l=ru> (accessed: 13.10.2022)
55. Doyle The Boscombe Valley Mystery, 1891. URL: <https://www.weblitera.com/book/?id=90&lng=1&l=ru> (accessed: 13.10.2022)
56. Doyle The Five Orange Pips, 1891. URL: <https://www.weblitera.com/book/?id=91&lng=1&l=ru> (accessed: 13.10.2022)
57. Doyle The Man with the Twisted Lip, 1891. URL: <https://www.weblitera.com/book/?id=92&lng=1&l=ru> (accessed: 13.10.2022)

SUMMARY

The presented paper is dedicated to analyzing such a topical problem as means of reproducing modality in the books of Arthur Conan Doyle about Sherlock Holmes.

The object of the work can be defined as means of modality reproduction.

The paper's main aim consists in analyzing the ways, mechanisms, and forms of modality in Arthur Conan Doyle's fiction about Sherlock Holmes. It determined the accomplishment of such objectives as:

- establish the concept of modality in linguistics;
- consider emotionality as a subcategory of modality;
- determine types of modality;
- to classify means of expression of modality;
- to reveal the peculiarities of the phonetic means of expressing modality in the English-Ukrainian translation;
- establish the specificity of linguistic means of expressing modality;
- consider the lexical-grammatical expression of modality;
- to analyze different means of expressing modality when translating K. Dole's works about Sherlock Holmes.

The definition of a “modality” is offered in the paperwork. The key points of the modality were made in linguistics (A.V. Bondarenko, G.V. Kolshanskyi, I.V. Arnold, V I. Shakhovskyi, L. G. Babenko, etc.). The category of modality is divided into lexical and syntactic means of expressing politeness. In the linguistic circle, not only cliché phrases are actively used, but also emotionally colored words. The main grammatical means are modal verbs and conventional ways of constructing sentences. When considering the syntactic part of the expression of modality, the main role is played by the intonation with which the speaker speaks.

Keywords: modality category, Sherlock Holmes, emotionality, subjective and objective modality.

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Пархоменко Юлія Максимівна,
студент(ка) 2 курсу магістратури, форми навчання заочної,
факультету іноземної філології, спеціальність Германські мови та
літератури (переклад включно), освітньо-професійна програма переклад
(англійський), адреса електронної пошти parhomenkojul7@gmail.com,
- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему
«Засоби відтворення модальності в художніх творах А. К. Доуля про Шерлока Холмса»
відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що
визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких
ознайомлений/ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є
ідентичною її друкованій версії;
- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям
академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою
Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата 30.11.2022 Підпис

ПІБ (студент) Пархоменко Ю.М.